

Osetler Hakkında Türkçe ve Rusça Literatür Değerlendirmesi

Tekin Aycan Taşcı*

Özet

Kafkasya, coğrafi konumu itibarıyla küresel ve bölgesel güçler nazarında stratejik öneme sahip bir bölgedir. Kafkas dağlarının ikiye ayırdığı bölgenin kuzey ve güney kısımlarında bugün bağımsız ve özerk statüde 15 etnik kökenli siyasi yapı ve bunların bünyesinde de dil, din, köken bakımından birbirinden farklı çok sayıda halk bulunmaktadır. Söz konusu siyasi yapıların birçoğu komşularıyla etnik temelli anlaşmazlıklar ve sınır problemleri yaşamaktadır. Kökleri Çarlık Rusya'sı dönemine kadar uzanan bu sorunlar, küresel ve bölgesel etkiler doğurabilecek sıcak çatışma riskini her daim canlı tutmaktadır. Kafkasya'nın otokton halklarından kabul edilen Osetler, söz konusu çatışma alanlarından birkaçının öznesi durumundadır. Osetler, sahip oldukları bazı özelliklerden dolayı bilhassa Rusya nazarında komşularına göre stratejik açıdan daha ön plana çıkan bir halktır. Buna bağlı olarak Rus hükümeti tarafından 18. yüzyılda Osetler hakkında araştırmalar başlatılmış, 1801'de Gürcistan'ın ilhakına müteakip de bu halka dair ilk bilimsel çalışmalar kaleme alınmaya başlanmıştır. Böylece günümüze dek Osetlerin dili, kültürü, tarihi, etnik kökeni, komşularıyla ilişkileri hakkında Rusça çok sayıda akademik eser ortaya konulmuştur. Söz konusu alanlarda Osetlerle ilgili yapılan Türkçe çalışmalar veya bilgi içeren eserler ise sayılıdır. Türkiye'de Oset araştırmalarının geliştirilmesi için Rusça kaynak ve kaynakçaların öğrenilmesi ve bunlardan istifade edilmesi mühimdir. Bu eserler; Osetlerin siyasi, idari ve kültürel gelişimleri hakkında yürütülecek araştırmalara ışık tutması bakımından önem arz etmektedir.

Anahtar Kelimeler: Osetler, Osetya, Kafkasya, Rusya, Oset Araştırmaları

---

* Tekin Aycan Taşcı, Araş. Gör. Dr., Erciyes Üniversitesi, Edebiyat Fakültesi, Tarih Bölümü, Kayseri. E-mail: aycantt@gmail.com

(Gönderim / Received: 27.10.2019; Yayına kabul / Accepted: 29.11.2019)

Review of Turkish and Russian Language Literature about Ossetians

Abstract

The Caucasus is a strategically important region for the global and regional powers in terms of its geographical location. In the northern and southern parts of the region, which is divided by the Caucasus mountains, there are now 15 independent and autonomous political institutions of ethnic origin and a large number of different nations in terms of language, religion, and race. Many of these political entities have ethnic-based conflicts and border problems with their neighbors, which date back to the period of Tsarist Russia. These problems always keep the risk of hot conflicts that may have global and regional effects alive. Ossetians, which are accepted from the autochthonous peoples of the Caucasus, are the subjects of many of these conflict areas. The Ossetians are strategically more prominent among their neighbors with some of their characteristics, especially in the case of Russia. Consequently, researches on Osseties by the Russian government started in the 18th century, and following the annexation of Georgia in 1801. Thus, so far, many academic works on Russian language, history, culture, ethnic origin, relations with neighbors have been revealed. These sources and bibliographies are important in terms of shedding light on the researches about the political, administrative and cultural development of Ossetians. In the aforementioned area Turkish studies about Ossetians or works containing information are scarce. In the mentioned fields, Turkish studies or works containing information about Ossetians are numbered. It is important to learn and use Russian sources and bibliography for the development of Ossetian studies in Turkey. These works are important to shed light on the researches about the political, administrative and cultural development of Ossetians.

Keywords: *Ossetians, Ossetia, Caucasus, Russia, Ossetian Research*

Giriş

Coğrafi olarak üç iç denizin doğu ucunda bulunan Kafkasya; kuzeyde Kuban ve Kuma nehirleri, güneyde Türkiye ve İran, doğuda Hazar Denizi ve batıda Karadeniz ile çevreli bir bölgedir. Kafkas dağlarının ikiye ayırdığı bölgenin kuzeyde kalan kısmı günümüzde Rusya Federasyonu sınırları içerisinde yer almaktadır. Kuzey

Kafkasya'da Rusya'ya bağlı Adıgey, Karaçay-Çerkes, Kabardey-Balkar, Kuzey Osetya, İnguşetya, Çeçenistan ve Dağıstan olmak üzere yedi etnik özerk cumhuriyet bulunmaktadır. Kafkas dağlarının güneyinde ise Sovyetler Birliği'nin dağılmasıyla bağımsız olan Gürcistan, Ermenistan ve Azerbaycan ile uluslararası hukuki durumları çözülmemiş olan Abhazy, Güney Osetya, Nahçıvan ve Dağlık Karabağ yer almaktadır.

Tarihte Arapların "Cebel-ül Elsine" (Diller Dağı) olarak adlandırdığı Kafkasya, onlarca farklı dili ve etnik topluluğu barındıran bir bölgedir (Temizkan 45; Tavkul, Kafkasya Gerçeği 447). Kafkas halkları dini inanç bakımından da homojen bir yapıya sahip değildir. Burada yaşayan halklar arasında en yaygın iki din Hıristiyanlık ve İslam'dır. Hıristiyanlık, Güney Kafkasya'da Bizans etkisiyle M.S. 2. yüzyıldan itibaren yayılmaya başlamıştır. Gürcüler, Ermeniler, Abhazlar ve Osetler Hıristiyanlığı ilk kabul eden halklardandır. İslam ise Hz. Ömer döneminde, 7. Yüzyıl ortalarında Arap fetihleriyle Güney Kafkasya üzerinden Dağıstan'a ve Çeçenistan'a girmiş, fakat daha kuzeye ilerlememiştir. 16. yüzyıldan itibaren Osmanlı Devleti'nin çabalarıyla özellikle Kuzey Kafkasya'da İslam yayılmaya başlamış ve 19. yüzyıla gelindiğinde yukarıda zikredilen halklar hariç diğer tüm Kafkas halkları İslâm'ı benimsenmiştir (Semyonov 36; Özsaray 244-245).

Her ne kadar sosyal ve kültürel yönden pek çok ortaklığa sahip olsalar da Kafkas halkları arasındaki etnik ve dini farklılıklar bölge içi dengelerin ve çelişkilerin ortaya çıkmasına ve çatışma alanlarının oluşmasına yol açmıştır. Bu durum ise her an için bölgede sıcak çatışma riskini attırmaktadır (Davutoğlu 125-126). Diğer taraftan, aradaki büyük sıradağlara rağmen Kafkasya'nın kuzeyi ile güneyi etki tepki ilişkisinde bir bütünlüğe sahiptir. Aynı zamanda jeopolitik konumu nedeniyle Kafkasya'daki gelişmelerin bölgesel ve küresel yansımaları olmaktadır (Taşcı, İki Farklı Pencereden 663). Dolayısıyla bölgede meydana gelen krizler Rusya, Türkiye ve İran gibi bölgesel güçleri içine

çekmektedir. Bu bölge içi dengeler ve çelişkiler düzleminde çatışma alanlarından birkaçının öznesi ise Osetlerdir.¹

Orta Kafkas halklarından Osetler, sahip oldukları bazı özelliklerle komşularından ayrılmaktadır. Bu özelliklerden biri, Osetlerin yüzyıllar boyunca Kafkas dağlarının hem kuzey hem de güney yamaçlarını yurt edinmiş olmalarıdır. Bu haliyle günümüzde Oset toprakları, Kafkas dağlarının kuzeyinde kalan kısımda Rusya Federasyonu'na bağlı Kuzey Osetya-Alanya² Cumhuriyeti, güneyinde kalan kısımda ise SSCB döneminde Gürcistan'a bağlı olup 8 Ağustos 2008'de Rusya tarafından bağımsızlığı tanınan Güney Osetya Cumhuriyeti şeklinde iki ayrı siyasi yapıya ayrılmaktadır. Kuzey Osetya Cumhuriyeti batıda Kabardey-Balkar, kuzeyde Stavropol, doğuda Çeçenistan ve İnguşetya ile, güneyde ise Güney Osetya ve Gürcistan'la komşudur. Güney Osetya Cumhuriyeti ise Gürcistan topraklarıyla çevrili olup sadece kuzeyden Kuzey Osetya Özerk Cumhuriyeti'ne, yani Rusya'ya çıkışa sahiptir.

Osetleri Kafkasya'da özellikli kılan diğer bir husus, Kuzey ile Güney Kafkasya'yı birbirine bağlayan geçitlerin bir kısmının Osetlerin yaşadıkları topraklarda bulunmasıdır. Bunlardan Daryal geçidi, Dağıstan ile Azerbaycan arasında karayolu bağlantısına izin veren Derbent geçidi ile birlikte Kafkas dağlarının iki tarafı arasında ulaşımı sağlayan başlıca iki geçitten biridir (Tavkul, Etnik Çatışmaların 18). Bu geçit, Rus ordusu tarafından 18. yüzyıl sonunda inşa edilen Askeri

---

¹ Kuzey Osetlerle İnguşlar, Güney Osetlerle Gürcüler arasında kökeni Çarlık Rusyası dönemine uzanan anlaşmazlıklar vardır. Bunlardan Oset-İnguş ve Oset-Gürcü anlaşmazlıkları sıcak çatışmaya dönüşmüştür ve yenilenme riski devam etmektedir. Oset-İnguş ve Oset-Gürcü anlaşmazlıkları hakkında ayrıntılı bilgi için bkz.: (Tavkul, Etnik Çatışmaların 77-83, 84-92; Tişkov ve Filippova 29-30, 45-56; Taşcı, İnguş-Oset; Taşcı, İki Farklı Pencereden; Yapıcı; Bangert).

² Köklerinin Ortaçağ'da Kafkasya'da yaşayan Alanlara dayandığı düşüncesiyle 1993 yılında Kuzey Osetya parlamentosunun kararıyla cumhuriyetin adına "Alanya" eklenmiştir.

Gürcü Yolu³ vasıtasıyla Kuzey Osetya'nın başkenti Vladikavkaz'ı Gürcistan'ın başkenti Tiflis'e bağlamaktadır. Vladikavkaz'ı Gürcistan'ın ikinci büyük şehri Kutaisi'ye bağlamak suretiyle Kuzey ve Güney Kafkasya arasındaki ulaşımı sağlayan Askeri Oset Yolu ise Kuzey Osetya topraklarındaki Ardon ve Mamison geçitlerinden geçmektedir. İki Osetya'yı doğrudan birbirine bağlayan diğer önemli geçit Alagir'dir. 1986 yılında tamamlanan Rokski tüneliyle ulaşım daha kolay hale getirilmiştir. Buradan geçen yola Transkafkasya Yolu denilmektedir (Konak 22-23). Bu geçitler Orta Kafkasların her iki yamacına yayılmış olan Oset topraklarının yüzyıllar boyunca jeostratejik önemini artırmıştır. Bu durum günümüz için de geçerlidir.

Osetleri diğer Kuzey Kafkasya halklarından ayıran en önemli husus, küçük bir kısmı Müslüman olsa da, çoğunlukla Ortodoks Hıristiyanlık inancını benimsemiş olmalarıdır. Kafkas dağlarının kuzeyinde yaşayan Osetler kendilerini Digor ve İron olarak adlandıran iki büyük alt gruba ayrılmaktadır (bazı kaynaklara göre, ülkenin güneyinde yaşayan Tualag üçüncü bir alt gruptur) (Kovalevskiy 67; Tuğul 231). Bu haliyle günümüzde Kuzey Kafkasya'daki cumhuriyetler içerisinde nüfusunun çoğunluğu Hıristiyan olan tek halk Osetlerdir. Osetya'nın coğrafi olarak Kuzey Kafkasya'nın iki Müslüman blokunu - Doğu ve Batı Kafkasya'yı - birbirinden ayırması ve Kuzey ile Güney Kafkasya arasındaki en önemli ulaşım yollarının üzerinde bulunması stratejik önemini artırmaktadır.

Yukarıda belirtilen bütün hususlar Kafkasya araştırmalarında Osetlerin tarihi, etnik kökeni, dili, kültürü, dini inanışları ve tarihsel süreçte komşularıyla ilişkileri hakkındaki akademik çalışmaları önemli hale getirmektedir. Diğer tüm Kafkas halkları gibi Osetler hakkındaki en kapsamlı ve geniş literatür, Rusya'nın bu toprakları yüzyıllardır hakimiyeti altında bulundurması nedeniyle Rusçadır. Bu minval üzere çalışmamızda öncelikle Osetler hakkında bilgi veren Türkçe eserlere

---

³ Gürcü Askeri Yolu'nun inşası hakkında bkz.: Serdar Oğuzhan Çaycıoğlu, Rusya'nın Kafkasya Siyaseti: General Paskeviç'in Başkomutanlığı Dönemi (1827-1831), Marmara Üniversitesi, Doktora Tezi, 2018, s. 46-49.

değınilecek, ardından da Oset araştırmalarına temel oluşturacak belli başlı Rusça eserler tanıtılacaktır. Böylelikle Türkiye’de geliştirilmesinin gerekli olduğunu düşündüğümüz Oset araştırmaları alanına bir nebze dahi olsa katkı sağlamaya çalışılacaktır.

Osetler Hakkında Türkçe Eserler

Türkiye’de 1990’lı yıllardan itibaren ivme kazanan Kafkasya alışmaları kapsamında bölge halklarına dair ortaya konulan eserler, günümüzde nicelik ve nitelik bakımından giderek artmakta olup sadece Kafkas kökenli araştırmacıların ilgilendiği bir konu olmaktan çıkmıştır. Diğer taraftan bu durumun özelde Osetlere dair çalışmalar için geçerli olduğunu söylemek gttr. Osetleri konu alan akademik çalışmaların sayısı hl daha oldukça yetersiz düzeydedir.

Türkçe literatürde doğrudan Osetleri konu alan kaynakça değerindeki çalışmalar sayılıdır. Bunların başında Oset asıllı emekli bankacı Yılmaz Konak’ın kaleme aldığı *Osetya ve Asetinler* adlı eser ön plana çıkmaktadır. 800 sayfadan oluşan bu eser Osetya ve Osetler hakkında Türkçe yayınlamış en kapsamlı çalışmadır. Eski ağlardan itibaren Oset tarihini ayrıntılı olarak inceleyen çalışma, geçmişten günümüze tarihin çeşitli evrelerinde Oset topluluklarını, toplumsal yapılarını, kültürlerini, yaşam tarzlarını, sosyal ve ailevi ilişkilerini, törelerini, gelenek ve göreneklerini, iktisadi hayatlarını geçirdiği değişimlerle birlikte ele almaktadır. Konak’ın eseri her ne kadar dipnotlara başvurulmadığı için akademik kriterlerin dışında kalsa da, kaynakça kısmının Rusça tetkik eserlerden ve künyesi belirtilmemesine rağmen arşiv belgeleri, resmi belgeler ve Kuzey Osetya’da 1991-2006 arası yıllarda yayınlanmış çeşitli süreli yayınlardan oluşması bakımından önem arz etmektedir. Doğrudan Osetlere dair bir başka münferit alışma Oset kökenli Hayri Ata’nın yazdığı *100 Soruda Oset Alan Tarihi* adlı kitaptır. Ayrıca Rusçadan Türkçeye evrilen Bzarov’un *Osetya Tarih Atlası*, Kuznetsov ve Lebedinski’nin *Alanlar: Step Atlıları, Kafkas Beyleri* ve Dumezil’in *Oset Nart Destanları* Türkiye’deki Oset araştırmaları için önem arz eden doğrudan konuyla ilgili eserlerdir.

Bunların dışında Osetler hakkında Türkçe yayınlanan münferit makaleler, alan çalışmalarına katkı sağlamaktadır (Bkz. Beksultan Batırhan, Abdullah Saydam, Murat Papşu, Tekin Aycan Taşcı, Keisuke Wakizaka, Georgy Chochiev).

Osetlere dair Türkçe kaynakçaların büyük kısmı genel olarak Osmanlıca arşiv belgeleri ile muhtelif Türkçe, İngilizce ve Fransızca eserlerden faydalanılarak hazırlanmış veya başka dillerden çevrilmiş Kafkas tarihi veya Kafkas halklarıyla ilgili çalışmalardan oluşmaktadır. Bu eserlerin başında iki önemli çeviriyi belirtmek gerekir. Bunlardan biri Murat Papşu tarafından Türkçeye kazandırılan Adolf Berje'ye⁴ ait 1858 tarihli *Kafkasyalı Dağlı Kavimlerin Kısa Tasviri* ve 1882'de Ruskaya Starina'nın 33/1. sayısında yayımlanan *Dağlıların Kafkasya'dan Göçü* başlıklı çalışmaların bir arada yayınlandığı *Kafkasya. Dağlı Halkların Göçü ve Kısa Tarihi* adlı kitaptır. Kitabın 6 sayfalık kısmında Osetlerin kökeni ve Oset halkını oluşturan Digor, Alagir, Kurtat ve Tagaur toplulukları hakkında bilgi verilmektedir. Osetler hakkında bilgi veren bir diğer çeviri eser Doğan Yurdakul tarafından Fransızcadan çevrilen Aleksandre Grigorianz'ın *Kafkasya Halkları. Tarihi ve Etnografik Bir Sentez* adlı kitabıdır. Kafkas halklarının etnografyası, tarihi ve Kafkas Savaşı hakkında genel bilgiler veren eserin Osetlere ayrılan 19 sayfalık kısmında Osetlerin kökeni, tarihi, dini inancı ve kültüründen bahsedilmektedir.

---

⁴ 1805 yılında Rusya'ya göçen Fransız soylu aileye mensup olan Adolf P. Berje (1828-1886), 1851'de Petersburg'da Şarkiyat Fakültesi'nden mezun olduktan sonra Tiflis'e Kafkasya askeri valisi Prens Mihail S. Vorontsov'un kalemine memur olarak atanmıştır. 1856-1859 yılları arasında İmparatorluk Rus Coğrafya Cemiyeti Kafkasya Şubesi'nin başkanlığını yapmış, 1864 yılında da Kafkasya Arkeografi Komisyonu başkanlığına getirilmiş, ömrünün sonuna kadar Tiflis'te bu görevde bulunmuştur. Berje, memurluk görevinin dışında Kafkas halklarına dair tarih, etnografya, arkeoloji alanlarında birçok eser ve makale kaleme almıştır. Ayrıca Kafkasya Arkeografi Komisyonu Tarafından Toplanan Belgeler (AKAK) adlı süreli yayının baş editörlüğünü yapmıştır. (Russkiy Biografiçeskiy Slovar, II, s. 739-740).

Kafkas halklarını inceleyen ve alt başlık halinde Osetleri ele alan bir dizi Türkçe eser bulunmaktadır. Bunlardan ilk akla gelen eserlerden biri Prof. Dr. Ufuk Tavkul'un *Kafkasya Gerçeği* adlı çalışmasıdır. Türkiye'de Kafkas halkları hakkındaki en kapsamlı çalışmalar arasında yer alan kitapta Osetler ayrı bir başlık altında ele alınmaktadır. Eserin dokuz sayfalık bu kısımda Osetlere dair tarih, kültür, aile ve toplum yapısı, hukuk, din vb. alanlarda verilen bilgiler, Kafkasya ve Kafkas halklarıyla ilgili verilen genel bilgilerle desteklenmektedir. Tavkul çalışmasında başta Rusça olmak üzere Türkçe ve İngilizce kaynakçalardan faydalanmıştır. Kafkas halklarını inceleyen bir başka Türkçe eser, Rusya'da yaşamakta olan araştırmacı gazeteci Seyit Tuğul'un kaleme aldığı *Kafkasya-Volga-Ural-Sibirya Halkları* başlıklı çalışmadır. Tuğul, eserinde "Oset-Alan Otonom Cumhuriyeti" başlığı altında incelediği Osetlerin geçmişten 2000'li yıllara kadarki tarihini özetlemektedir. Bu minvaldeki bir başka eser ise Turabi Saltık'a ait *Tarihsel Mücadele Sürecinde Adıgeler, Abhazlar, Alanlar (Osetinler), Çeçenler* adlı çalışmadır. Bu eserde Osetlerin tarihi, edebiyatı, dini inançları, Moğollar ve Ruslarla ilişkileri ayrı başlıklar halinde incelenmektedir.

Osetler hakkında kaynakça değeri taşıyan Kafkas tarihiyle ilgili başlıca Türkçe eserler arasından İsmail Berkok'un *Tarihte Kafkasya* adlı eserinde Osetler ayrı bir başlık altında yer almaktadır. Mahmut Bi'nin *Kafkas Tarihi* adlı eserinin ilk cildinde Osetlerin ataları olarak kabul edilen Alanlar ve öncesine dair bilgi edinmek mümkündür. Eserin ikinci cildinde ise Osetler hakkında hem bu halkı ele alan alt başlık altında hem de kavimler göçü öncesi dönemlerden Kuzey Kafkasya'da Rus işgalinin tamamlandığı 1860'lı yıllara kadarki Kafkas tarihi kapsamında bilgi bulunmaktadır. Yılmaz Nevruz'un Rusça kaynaklar ışığında hazırladığı iki cilt halinde *Umumi Kafkas Tarihi'ne Giriş: Başlangıçtan Moğol istilasına Kadar* ve *Umumi Kafkas Tarihi'ne Giriş: Moğol istilasından Rus İstilasına, Rus İstilasından İmamlar Hareketine Kadar* başlıklı çalışması yine Osetler hakkında bilgi içeren eserler arasındadır.

Türkçeye çevrilen John F. Baddeley'in *Rusların Kafkasya'yı İstilas ve Şeyh Şamil* ve Moritz Wagner'in *Kafkas-Rus Savaşı'nda Çerkesler-*

Çeçenler-Kazaklar ve Gürcüler (1843) adlı eserlerinde de yer yer Osetler hakkında bilgiler mevcuttur. Kafkas-Rus savaşının son döneminde Osetlerin durumu ve onların Türkiye'ye göçüne dair bilgi içeren bir başka eser, Murat Yağan'ın Fransızcadan Türkçeye çevirdiği *General Musa Kundukhov'un Anıları* adlı kitaptır. Sadık M. Bilge'nin *Osmanlı Çağında Kafkasya 1454-1829 (Tarih-Toplum-Ekonomi)* başlıklı çalışması da belirtilen zaman diliminde Kafkasya'da Osmanlı, İran ve Rusya arasında yaşanan güç mücadelesi çerçevesinde Osetler hakkında bilgiler içermektedir.

Her ne kadar burada ilgili kaynakçaların tümünü belirtmemiş olsak da Osetler hakkında kapsamlı Türkçe literatürün oldukça zayıf olduğu açıktır. Bu alandaki çalışmaların nitelikli şekilde arttırılması için başta Osetler olmak üzere Kafkas halkları ve Kafkas tarihine dair Rusça eserlerin öğrenilmesi önem arz etmektedir.

Rusya İmparatorluğu Döneminde Osetler Hakkındaki Bilimsel Çalışmalar

Rusya'nın Kafkasya'daki ilk bilimsel faaliyetleri, I. Petro'nun İran Seferi (1722-1723) vesilesiyle Güney Dağıstan ve Gürcistan özelinde başladı (Türker 185). 18. yüzyılın ortalarına doğru ise Merkezi Kuzey Kafkasya'da nüfuzunu arttıran ve buraya yerleşmeye başlayan Rusya'nın bu bölgedeki Kabardey, Oset, İnguş ve Çeçenlere ilgisinin artması, bu halklara yönelik politikalara temel oluşturacak araştırma ve incelemelerin başlamasını sağladı. Söz konusu halklarla ilgili ilk çalışmalar misyonerlik faaliyetleri çerçevesinde gelişme gösterdi. II. Katerina (1762-1796) döneminde İmparatorluk Petersburg Bilimler Akademisi, 1768 yılından itibaren Kafkasya'ya bilimsel araştırma gezileri düzenlemeye başladı. 1774 Küçük Kaynarca Antlaşması ile Rusya'nın Merkezi Kuzey Kafkasya'daki hâkimiyetini Osmanlı'ya kabul ettirmesi, ardından da 1783'te imzalanan Georgiyevsk Antlaşması çerçevesinde Gürcü Kartli-Kaheti Krallığı'nı himayesi altına alması, Daryal geçidiyle Gürcistan'a açılan Merkezi Kuzey Kafkasya'daki yerli halklara Rus hâkimiyetinin kabul ettirilmesini kaçınılmaz hale getirdi.

Bunun için Rusya yönetimi, askeri ve diplomatik yöntemlerin dışında bölge halklarına yönelik bilimsel araştırmaların artırılmasına önem verdi. Buna bağlı olarak 18. yüzyılın son çeyreğinden itibaren İmparatorluk Petersburg Bilimler Akademisi üyesi çok sayıda Avrupa kökenli ve Rus bilim adamı bölge ve bölge halkları hakkında veri toplamak ve bunları yorumlamak üzere Kafkasya'ya gönderildi (Kaloyev 5; Sosnina 6). Böylece Kafkasya'ya dair bilimsel araştırmaların temelini oluşturacak yeni bir dönem başladı.

18. yüzyılın ortalarında Rusya Hükümeti'nin Merkezi Kuzey Kafkasya'da başlattığı faaliyetlerin merkezinde köken ve dil özellikleri, Hıristiyanlıkla olan bağları ve coğrafi olarak Rusya'yı Gürcistan'a bağlayan topraklar üzerinde olmaları nedenleriyle Osetler yer aldı. Osetler arasında Hıristiyanlığı güçlendirmek amacıyla 1743'te kurulan Oset Ruhani Komisyonu üzerinden misyonerlik faaliyetleri yürütüldü (Vvedenskiy 278). Osetler hakkındaki ilk araştırmalar da komisyon bünyesindeki din adamlarınca gerçekleştirildi. 18. yüzyılın son çeyreğinden itibaren Kafkasya'da akademik araştırma gezileri düzenlemekle görevlendirilen bilim adamlarının Osetlere dair ortaya koydukları çalışmalar bu halkın kökeni, etnik kimliği, dili, kültürü, tarihi ve komşularıyla olan ilişkileri hakkında ilk bilimsel eserleri oluşturdu (Taşcı, Tarihten ... 497). Osetler hakkındaki bu ilk bilimsel çalışmaların başlıca müellifleri Johann Güldenstädt, Peter Pallas, Yan Pototski, Julius Klaproth, Andrey Şögren (Andrei Sjögren), Anton Şifner, Vsevolod Miller, Maksim Kovalevski, D. Lavrov ve Voldemar (Vladimir) Pfaff idi. Onların eserleri günümüzde de Oset araştırmalarında temel başvuru kaynağı olma özelliğini korumaktadır.

Oset araştırmalarında ilk akla gelen isimlerden biri Alman asıllı Johann Anton Güldenstädt'tir (1745-1781). Güldenstädt 1768-1774 yılları arasında Bilimler Akademisi tarafından Kafkasya'ya düzenlenen bilimsel araştırma gezilerinde P.S. Pallas ve S.G. Gmelin ile birlikte ekip başkanı olarak görevlendirilen ilk akademisyenlerdendi (Kaloyev 5). Osmanlı-Rus Savaşı devam ederken, 1770-1773 yılları arasında Kuzey Kafkasya ve Gürcistan'da incelemelerde bulunan Güldenstädt'in

seyahati, Rusya'daki Kafkasya araştırmaları tarihinde yeni bir dönemin başlangıcı oldu. Kumuklar, Çeçenler, İnguşlar, Terek Kazakları ve Kabardeylerin yanı sıra 1771'de Osetya'da yaptığı incelemeler sonucunda Oset halkı, dili ve yaşadıkları coğrafya hakkında değerli bilgiler topladı. Güldenstädt'in 1770-1773 yıllarındaki Kafkasya gezisine ait notlar ölümünün ardından P.S. Pallas tarafından 1787-1791 yıllarında Petersburg'da *Reisen Durch Russland und im Caucasischen Gebürge* adıyla iki cilt halinde Almanca olarak yayınlandı. Eserin *Puteşestviye po Kavkazu v 1770-1773 gg.* (1770-1773 Yıllarında Kafkasya'da Seyahat) adıyla Rusçaya çevrilip basılması ise 2002 yılında gerçekleşti. 18. yüzyıl Kafkas tarihi, tarihi coğrafyası, etnografyası, arkeolojisi, filolojisi ve ekonomisi hakkında önemli kaynaklar arasında yer alan eser, Osetler ve Osetya hakkında döneme ait bilgiler içermekle birlikte Osetlerin etnik kökeni hakkında ilk bilimsel tartışmayı başlatmıştır. Eser bu yönüyle Osetler üzerine yapılacak çalışmalar açısından önem arz etmektedir.

1768-1774 yılları arasında Bilimler Akademisi tarafından düzenlenen bilimsel araştırma gezileri kapsamında Kafkasya'da bulunan Alman asıllı bilim adamlarından biri de Peter Simon Pallas'tı (1741-1811). Pallas, Osetler ve yaşadıkları coğrafya hakkında yaptığı incelemeler sonucunda Osetlerin dili ve dini inanışları hakkında önemli notlar almış ve Osetya'nın sınırlarını çizmiştir. Pallas 1768-1771 yılları arasında gerçekleştirdiği gezinin notlarını *Bemerkungen auf einer Reise in die südlichen Statthalterschaften des Russischen Reichs in den Jahren 1793 und 1794*⁵ başlığıyla iki cilt halinde yayınlamıştır (Kaloyev 7, 89-90). Güldenstädt'in aksine, Pallas'ın Osetlerin dili ve etnik kökeni hakkında sunduğu veriler ve iddialar bilim dünyası tarafından daha

---

⁵ Bu eserin bazı kısımları 1881 ve 1883 yıllarında Rusçaya çevrilmiş, tamamının çevirisi ise 1918'de yapılmış, fakat yayınlanmamıştır. Rusça tam çevirisi 1999 yılında yayınlanmıştır. (*Nabludeniya, sdelanniye vo vremya puteşestviya po yujnim namestniçestvam russkogo gosudarstva*, Moskva, Nauka, 1999)

kabul edilir bulunmuştur. Ayrıca iddiaları Avrupalı bilim adamlarında Osetlere karşı büyük bir ilgi uyandırmıştır (Papşu 45-46).

1797-1798 yıllarında Kuzey Kafkasya'ya seyahat gerçekleştiren bir başka bilim adamı Polonyalı Yan Pototski'dir (1761-1815). Bu seyahati sırasında kaleme aldığı notlar ancak ölümden sonra, 1829 yılında *Voyage Dans Les Steppes d'Astrakhan Et Du Caucase* (Astrahan ve Kafkas Steplerine Seyahat) adıyla iki cilt halinde Paris'te yayınlanmıştır. Pototski'nin eseri Osetlerin kökeni hakkında ortaya koyduğu bilimsel iddialarla bu alanda temel çalışmalardan biri olmuştur. Rusçaya çevrilmeyen bu eser, 1807-1808 yılları arasında Bilimler Akademisi'nin Kafkasya'da araştırmalar yapmak için görevlendiği Pototski'nin arkadaşı Julius Klaproth tarafından yorumlanmıştır (Sosnina 3, 4-6; 17-18). Pototski'nin Osetlerin kökeni hakkında ortaya attığı tez, daha sonra Julius Klaproth, Andrey Şögren ve Vsevolod Miller tarafından ileri sürülen tezlere temel oluşturmuştur (Abayev 96)

Alman dilbilimci ve oryantalist Julius Heinrich Klaproth (1783-1835) Oset araştırmalarında önemli bir yere sahiptir. 1807-1808 yılları arasında Bilimler Akademisi tarafından görevli olarak Osetya ve Gürcistan'da incelemelerde bulunan Klaproth, başta Osetlerin kökeni olmak üzere Oset dili, Nart Destanı ve İron-Digor toplulukları hakkında veriler toplamıştır. Bu geziye ait notları *Opisaniye poyezdok po Kavkazu i Gruzii v 1807 i 1808 godah* (1807 ve 1808 Yıllarında Kafkasya'ya ve Gürcistan'a Seyahatin Tasviri) adıyla 1823'te iki cilt halinde yayınlamıştır. Pototski'nin teorisine yaptığı yorumlar ve eklemelerle Osetlerin kökeni hakkında ortaya koyduğu bilimsel tanımlamalar, Klaproth'un eserini bu konudaki temel referans kaynaklardan biri haline getirmiştir (Gagloytı 11-13).

Finlandiya doğumlu dilbilimci ve etnograf Andrey Şögren (Andreas Johan Sjögren, 1794-1855), Klaproth'un Osetler hakkında yazdıklarından etkilenip 1835-1837 yılları arasında çıktığı Kafkasya araştırma gezisinde Osetlere dair önemli araştırmalarda bulunmuştur. Bu gezilerde topladığı materyaller ışığında 1844'te *Osetinskaya gramatika s kratkim slovarem osetinsko-rossijskim i rossijsko-*

osetinskim (Osetçe Dilbilgisi; Kısa Osetçe-Rusça ve Rusça-Osetçe Sözlükle Birlikte) adlı eserini yayınlamıştır. Şögren bu eserinde, Rus harfleri temelinde ilk Oset alfabesini oluşturmuş ve Oset dili gramer kurallarını belirlemiştir. Bu haliyle eser, Oset dili hakkındaki sistematik bilimsel çalışmaların başlangıcı sayılmıştır. Şögren'in Osetlere dair bir diğer çalışması, 1843'te *Mayak* dergisinde yayınlanan ve Osetlerin dini törenlerini anlatan *Religiozniye obryadı osetin, inguşey i ih soplemennikov pri raznih sluçayah* (Oset, İnguş ve Onların Soydaşlarının Farklı Olaylardaki Dini Törenleri) adlı makalesidir (Dzeranov, V.F. Miller 60). Söz konusu makale, Osetlerin dini kültürlerinin yarı pagan yarı Hıristiyanlığın etkisiyle şekillendiğini ortaya koyan ilk çalışma olmuştur. Şögren, aynı zamanda Osetlerle İnguşların dini inançlarındaki benzerliği ortaya koyan ilk kişidir (Dzeranov, Kaloyev B.A. 17-18). Bunlarla birlikte T.T. Kambolov tarafından Şögren'in Osetler hakkındaki bazı çalışmaları 1998 basımlı *Osetinskiye issledovaniya* (Oset Araştırmaları) adlı eserde bir araya toplanmıştır. Kendisinden sonraki araştırmalara ışık tutan Şögren'in eserleri ve savları günümüze kadar Oset araştırmalarında temel referans kaynağı olma özelliğini korumaktadır.

Osetler üzerine çalışmalarda bulunan bilim adamları arasında Alman kökenli Rus bilim adamı Vsevolod Fedoroviç Miller (1848–1913) oldukça önemli yere sahiptir. Miller Osetlerin tarihi, kökeni, dili, etnografyası, folkloru gibi pek çok konuda önemli araştırmalarda bulunmuş ve bunları *Osetinskiye etyudy* (Oset Etütleri) adlı üç ciltlik eserinde toplamıştır. Miller'in özellikle Osetçe dilbilgisi kuralları ve Oset alfabesi üzerine yaptığı çalışmalar alanda büyük öneme sahiptir. Bununla birlikte Pototski ve Klaproth'un fikir ve araştırmalarından yola çıkan Miller'in dil çalışmalarını temel alarak Osetlerin kökenine dair ileri sürdüğü tez bilim camiasında geniş ölçüde kabul görmüştür (Gagloytı 10). Üç ciltlik eserinin 1882'de yayınlanan ikinci cildinde Osetlerin dini inanışlarına da değinen Miller'in buradaki makalesi, konuyla ilgili yazılmış ilk kapsamlı ve sistematik bilimsel çalışma olarak literatürdeki yerini almıştır (Dzeranov, V.F. Miller 62, 63). Miller, bu

konuda ortaya koyduğu bilgiler ve analizlerle Osetlerin dini inanışları hakkındaki bilimsel araştırmalara Şögren'den sonra temel oluşturan ikinci kişi olmuştur (Dzeranov, Kaloyev B.A. 18). Bununla birlikte 1887 basımlı üçüncü ciltte Miller'in pek çok yerde Lavrov'un eserinden birebir faydalandığı görülmektedir.

1852'de İmparatorluk Bilimler Akademisi üyeliğine seçilen Alman asıllı Franz Anton Schiefner (Anton Antonoviç Şifner) (1817-1879) Latince, Yunanca, Tibetçe, Fin-Uygur ve Kafkas dilleri üzerine çalışmalara sahip filoloji ve doğu dilleri uzmanıydı. Kafkasya'da yaptığı araştırma gezilerinde Tat, Abhaz, Çeçen-Kist, Lak (Gazi Kumuk), Udi, Avar ve Oset dilleri üzerine incelemelerde bulunmuştur (RBS 308-310). Oset atasözleri, deyimleri, hikayeleri, Nart söylenceleri, şarkıları ve folkloru hakkında orijinal ve oldukça önemli çalışmalar ortaya koyan Daniil (Daniel) Çonkadze ve Vasili Tsorayev'in Oset diline dair topladıkları tüm materyalleri A.P. Berje'den alan Schiefner, bunları kendi yorum ve bilgilerini ekleyerek *Osetinkiye teksti, sobranniye Dan. Çonkadze i Vas. Tsorayevin* (Dan. Çonkadze ve Vas. Tsorayev Tarafından Toplanan Oset Metinleri) adıyla 1868'de yayınlamıştır. Schiefner'in bu çalışması, çeviri ve yorumlarla desteklenen Oset folkloru hakkındaki ilk eserdir. Şögren'in yazdığı Oset grameri ile birlikte Schiefner'in Oset metinleri, Oset dili hakkında döneme ait yegâne akademik çalışmalar olarak literatüre girmiştir (RBS 310).

Rusya İmparatorluğu döneminde Oset tarihi ve etnografyası hakkında önemli çalışmalarda bulunan bilim adamlarından D. Lavrov'un *Zametki ob Osetii i osetinah* (Osetya ve Osetler Hakkında Notlar) başlıklı çalışması, Oset araştırmalarında önemli başvuru eserlerden biri olarak ön plana çıkmaktadır. *Sbornik materialov dlya opisaniya mestnostey i plemen Kavkaza (SMOMPK)* (Kafkas Kabileleri ve Yörelerinin Tasviri İçin Materyaller Derlemesi) adlı külliyatın üçüncü cildinde (1883) yer alan 314 sayfalık söz konusu çalışma, Osetlerin yaşadığı coğrafya, toplumsal yapıları ve ilişkileri, adetleri, kültürleri, aile yaşamları, gelenek ve göreneklere hakkında bilgiler vermektedir.

İmparatorluk Rus Coğrafya Cemiyeti'nin Kafkasya Şubesi üyelerinden Vladimir Bogdanoviç Pfaff, eski devirlerden Rusya'daki 1861 Köylü Reformu'na kadar Alan-Oset tarihini sistematik şekilde yazmaya çalışan ilk bilim adamı olmuştur. Fakat ileri sürdüğü tezleri tarihi kaynaklarla kanıtlamaya özen göstermemesi ve bundan dolayı ciddi hatalı çıkarımlarda bulunması nedeniyle çalışmaları bilim dünyasında kusurlu kabul edilmektedir. Buna rağmen Osetler hakkında dönemine ait erişilebilir materyallerin büyük kısmını kullanmış olması Pfaff'ın çalışmalarını önemli kılmaktadır (Çibirov, Eşçyo raz 21). Pfaff'ın öne çıkan çalışmalarından biri de Kafkas halklarına dair çok sayıda bilimsel yazıdan oluşan *Sbornik Svedeniy o Kavkazskiy Gortsah (1868-1881)*⁶ (Kafkas Dağlıları Hakkında Bilgiler Derlemesi) adlı 10 ciltlik külliyyatın dört ve beşinci ciltlerinde yayınladığı *Materialı dlya drevney istorii osetin* (Eskiçağ Oset Tarihi İçin Materyaller) ve *Materialı dlya istorii osetin* (Oset Tarihi İçin Materyaller) başlıklı makaleleridir. Bu makalelerde Osetlerin İslam'ı kabullerine kadar olan tarihini dipnotlu ve ayrıntılı şekilde anlatılmakta, Oset toplulukları, dini inançları, dilleri gibi konularda bilgiler sunulmaktadır. Bu iki makalenin dışında Pfaff, Osetlerin etnik kökeni ve adetleri hakkında çalışmalar da kaleme almıştır.

Aslen psikiyatrist olan Pavel İvanoviç Kovalevski (1850-1931), 1917 Ekim Devrimi öncesi oldukça popüler ve saygı duyulan bir tarihçi olarak ün yapmıştır. Rusya, Küçük Rusya (Doğu Avrupa ve Ukrayna), Rus milliyetçiliği gibi eserlere sahip Kovalevski'nin Kafkasya hakkında kaleme aldığı *Narodı Kavkaza* (Kafkas Halkları) ve *İstoriya zavoyevaniya Kavkaza* (Kafkasya'nın Fethi Tarihi) adlı eserleri bulunmaktadır. Bu eserlerin bilimselliği Sovyet tarihçilerince eleştirilse de 25 yıl boyunca her sene muhakkak Kafkasya'da vakit geçiren Kovalevski'nin *Kafkas*

---

⁶ Kafkas halkları hakkında bilgiler veren bu kitap serisi 10 ciltten oluşmakta ve 1868-1881 yılları arası dönemi kapsamaktadır. Eser Osetler ve komşuları, söz konusu bölgelerin nüfusu, oralarda yaşayan topluluklar, sosyo-ekonomik durumları ile ilgili bilgiler verilmektedir. Eserin 2, 5, 7, 8 ve 9. sayılarında Osetler hakkında veriler bulunmaktadır.

Halkları adlı eserindeki Osetler bölümünden araştırmalarda istifade edilmektedir. Diğer taraftan Miller'e Osetçenin hangi dil ailesine mensup olduğu konusunda fikir veren kişinin Kovalevski olduğu ileri sürülmektedir (Çibirov, Eşçyo raz 22).

Osetler hakkında doğrudan bilgiler vermesi nedeniyle Rusya İmparatorluğu döneminde yayınlanan ansiklopediler de kaynakça değeri taşımaktadır. Bunlardan F.A. Brokgauz ile İ.A. Efron tarafından yayınlanan 41 ciltlik *Entsiklopedičeskiy Slovar*'ın (Ansiklopedik Sözlük) 22. cildindeki "Oset Dili", "Osetler", "Osetya" maddeleri, 1955 basımlı 51 ciltlik *Bolşaya Sovetskaya Entsiklopediya* (Büyük Sovyet Ansiklopedisi) adlı eserin 31. cildindeki "Oset Komisyonu", "Oset Edebiyatı", "Oset Dili", "Osetler" ve "Osetya" maddeleri konuyla ilgili özet bilgi için döneme ait başvurulabilecek kaynaklar arasında yer almaktadır (Vvedenskiy 278-280).

18. yüzyılın son çeyreğinden itibaren Bilimler Akademisi çatısı altında Osetlerle ilgili yürütülen araştırmalar, 1917 Ekim Devrimi sonrası iç savaş döneminde sekteye uğramıştır. 1922'de Sovyetlerin iktidarı kesin olarak ele geçirmesinin ve düzeni sağlamasının ardından Oset araştırmaları yeniden başlamıştır.

Sovyetler Birliği'nden Günümüze Osetler Hakkındaki Temel Bilimsel Çalışmalar

Sovyetler Birliği döneminde Oset araştırmaları, alanda yetkinlik kazanan Rus ve Oset bilim adamları tarafından geliştirildi ve kurumsallaştırılarak ileriye taşındı. B.A. Kaloyev'in ifadesiyle, bu sayede Osetya'nın bilimsel tetkiki gerçek anlamda Sovyet Rusya döneminde başladı (Kaloyev 3).

Sovyetler Birliği döneminde Oset araştırmalarına dair akla gelen ilk isimlerden biri Oset tarihçi ve etnograf Georgi Aleksandroviç Kokiyev'dir (1896-1955). 1925'te kurulan Sovyet Doğu Halkları Etnik ve

Milli Kültür Bilimsel Araştırmalar Enstitüsü'nün⁷ ilk doktora öğrencilerinden olan Kokiyev'in Osetler hakkındaki ilk bilimsel çalışması *Oçerki po istorii Osetii* (Osetya Tarihi Üzerine Araştırmalar) adlı eseridir. Bu eserde sırasıyla Osetlerin Kabardey düzlüklerine yerleşmeleri ve Kabardeylerle ilişkileri, 18. yüzyılda Osetlerin Hıristiyanlaşması, 19. yüzyılda Rusların Osetler üzerindeki politikaları, ilk Oset halk hareketleri, Gürcü feodalizmi ve ilk Oset köylü ayaklanmaları, 1816-1827 yılları arasında Rusların Kafkasya'daki askeri faaliyetleri, 1830 Tagaur ve Güney Osetya bozgunları, Rusların Gürcü prensleriyle Güney Osetya'nın hâkimiyeti üzerine anlaşmazlıkları, 1831-1844 yıllarında Kafkasya'nın genel durumu ve Oset aristokrasisinin oluşması ayrıntılı şekilde ele alınmaktadır. Eser 1932'de Stalin döneminin yasaklı kitapları arasına girerken, takip eden yıllarda Kokiyev'in yayınlarında azalma yaşandığı görülmektedir. 1940'lı yıllara doğru Kokiyev, Osetler ve Kabardeyler hakkındaki materyaller ışığında Merkezi Kafkasya halklarının feodal gelişimi konusuna eğilmiş ve bu konuda çalışmalar yayınlamıştır⁸ (Ançabadze 139). Kokiyev'in bu dönemde Oset araştırmalarına kazandırdığı bir diğer eser, 18. yüzyılın ikinci yarısında Kafkas Hattı'nda Rus ordusuna hizmet eden Şteder'in Osetlere dair notlarından oluşan *Osetini vo II polovine XVIII veka po nadlyudeniyam puteşestvennika Ştedera* (Seyyah Şteder'in İzlenimleri Işığında 18. Yüzyılın İkinci Yarısında Osetler) adlı çalışmadır.

Osetlere dair bilimsel çalışmalar özellikle 1950'li yıllardan itibaren gelişim kat etmiştir. N.Y. Marr tarafından kurulan SSCB Bilimler Akademisi Dil ve Düşünce Enstitüsü'nde ikinci sınıftayken Marr

---

⁷ 1930'dan itibaren Sovyet Doğu Halkları Bilimsel Araştırmalar Enstitüsü, 1933-1938 yılları arasında SSCB Halkları Dili ve Yazılı Eserleri Merkezi Bilimsel Araştırma Enstitüsü ve 1938-1944 yılları arasında SSCB Halkları Dil ve Yazılı Eserleri Enstitüsü adını almıştır. 1944'ten itibaren de Nikolay Marr Dil ve Düşünce Enstitüsü bünyesinde yer almıştır. Bkz. (Zaytsev 34).

⁸ Kokiyev, akademik faaliyetlerini 1949 yılında tutuklanana kadar devam etmiş, 1955'te ise bulunduğu toplama kampında hayatını kaybetmiştir.

tarafından enstitü kadrosuna alınan Oset kökenli Vasiliy İvanoviç Abayev (1900-2011), Sovyetler döneminde Oset araştırmalarının gelişimine katkı sağlayan isimlerin başında gelmektedir. Bu alanda birçok eser ve makaleye sahip Abayev'in özellikle *Osetinskiy yazık i folklor* (Oset Dili ve Folkloru) ve *İstoriko-etimologičeskiy slovar osetinskogo yazıka* (Oset Dilinin Tarihi Etimolojik Sözlüğü) başlıklı çalışmaları ön plana çıkmaktadır. Bunlardan *Oset Dili ve Folkloru* adlı kitap, Abayev'in bu alandaki ilk çalışması olup A. Şögren ve V. Miller'in Oset dili ve folkloru hakkındaki çalışmalarının eskiliği ve bu alanda yeni çalışmalara ihtiyacın ortaya çıktığı düşüncesiyle kaleme alınmıştır. Bu eserde dil üzerinden Osetlerin kökeni ve kültürel geçmişi farklı açılardan incelenmektedir. Abayev'in dört ciltlik etimoloji sözlüğünde ise Osetçe kelimelerin etimolojisi, tarihi ve Osetçenin Hint-Avrupa ve diğer gruplara mensup dillerle etkileşimi ele alınmaktadır. Bu iki eser dışında Abayev, Osetler hakkında birçok eser ve makale kaleme almıştır.

20. yüzyılın ikinci yarısında Oset araştırmalarında ismi geçen akademisyenlerden birisi de Rus tarihçi ve arkeolog Vladimir Aleksandroviç Kuznetsov'dur (1927-). Alan tarihi üzerine uzman olan Kuznetsov'a ait *Alanskiye plemena Severnogo Kavkaza* (Kuzey Kafkasya'nın Alan Kabileleri) ve *Puteşestviye v drevniy İriston* (Eskiçağ İriston'una Yolculuk) başlıklı çalışmalar, Oset araştırmaları sahasında öneme sahiptir. Bunların yanı sıra Sovyet sonrası dönemde de çalışmalarını devam ettiren Rus tarihçinin 1990'lı ve 2000'li yıllarda yayınladığı *Alano-osevinskiye etyudi* (Alan-Oset Etütleri) ve *Alanı i Kavkaz: Osetinskaya epopeya obreteniya rodını* (Alanlar ve Kafkasya: Osetlerin Vatan Edinme Destanı) adlı eserleri de Oset tarihiyle ilgili Rusça başvuru eserler arasındadır.

Mark Maksimoviç Bliyev (1929-2011), gerek Sovyetler Birliği gerekse sonraki dönemde 18 ve 19. yüzyıl Oset tarihiyle ilgili yaptığı çalışmalarla önemli otoriterlerden biri haline gelmiş Oset kökenli akademisyenlerdendir. Doktora çalışması Oset-Rus ilişkileri üzerine olan Bliyev, bu konuda bir dizi eser kaleme almıştır. Bliyev'in bu alandaki ilk

çalışması *Osetinskoye posolstvo v Peterburge 1749-1752 gg.* (1749-1752 Yıllarında Petersburg’da Oset Elçi Heyeti) adlı eserdir. Bu eserde sırasıyla Kuzey Osetya’nın Rus dış politikası çıkar alanına girişi, Oset Ruhani Komisyonu, Oset-Rus ilişkilerinin kuruluşu, Oset elçili heyetinin Petersburg’daki diplomatik faaliyetleri ve heyetin Osetya’ya geri dönüşü arşiv belgeleri ışığında anlatılmaktadır. Eser aynı zamanda 18. yüzyılda Osetlerin sosyal ve toplumsal hayatları ve Rusya’nın yanı sıra Gürcistan ve Kabardey ile dış siyasi ilişkileri hakkında bilgiler vermektedir. Bliyev’in *Prisoyedineniye Severnoy Osetii k Rossii* (Kuzey Osetya’nın Rusya’ya ilhaki) ve doktora tez çalışması olan *Russko-osestinskiye otnoşeniya (40-ye gg. XVIII - 30-ye gg. XIX vv.)* (Rus-Oset İlişkileri [18. Yüzyılın 40’lı Yılları – 19. Yüzyılın 30’lu Yılları]) adlı eserleri Rusya ve Osetya arasında başlayan ilişkilerin siyasi, ekonomik, askeri ve stratejik arka planlarını ve bunların iki taraf için sonuçlarını incelemektedir. Söz konusu eserlerde Oset-Rus ilişkilerinin gelişiminde Osmanlı Devleti ve İran’ın etkisi de ele alınmaktadır. Bliyev’in *Osetiya v pervoy treti XIX veka* (19. Yüzyılın İlk Çeyreğinde Osetya) adlı çalışması ise Oset elçi heyeti ve Kuzey Osetya’nın Rusya’ya ilhaki hakkındaki eserlerinin devamı niteliğindedir.

Oset-Rus ilişkilerine dair Bliyev tarafından yayınlanan bir diğer eser *Russko-osestinskiye otnoşeniya v XVIII veke* (18. Yüzyılda Rus-Oset ilişkileri)’dir. İki ciltten oluşan bu eser 18. Yüzyıl Oset-Rus ilişkileri hakkında arşiv belgelerinden oluşmaktadır. Birinci cilt Osetlerin Rus dış politikası alanına girdiği ve iki taraf arasındaki ilişkilerin başladığı 1742’den, 1762’de II. Katerina’nın tahta çıkışına kadarki döneme ait belgeleri içermektedir. İkinci cilt ise 1764-1784 yılları arası belgelerden oluşmaktadır. Bu dönem Osetlerin Rus hâkimiyetine girişine tekabül ettiği için önem arz etmektedir. Bliyev’in Oset tarihine dair son eserlerinden biri *Yujnaya Osetiya v kolliziyah rossiysko-gruzinskih otnoşeniy* (Rus-Gürcü İlişkileri Çatışmasında Güney Osetya) adlı çalışmasıdır. Eski çağlardan itibaren Güney Osetya’da varlık göstermiş halkların tanıtımıyla başlayan bu eserde Osetya’da Gürcü feodalizminin yayılışı, Rus-Osmanlı-İran savaşlarında Osetlerin konumu, Rusya’nın Gürcistan ve Güney Osetya politikaları, Gürcü

soyluları ve toprak sahipleri ile Osetler arasındaki ilişkiler, Güney Osetya'nın Rus-Gürcü çatışmasındaki yeri, Rusya'nın Güney Osetya politikası tarihi perspektiften ele alınmaktadır.

Sovyetler Birliği döneminde Osetlerin kökeni meselesini İskit, Sarmat ve Alanlar konsepti üzerinden inceleyen ve çalışmalarını günümüzde de bu istikamette devam ettiren Güney Osetya doğumlu Oset tarihçi Yuri Sergeyeviç Gagloytı'nın (1934-) eserleri Oset araştırmaları açısından önemlidir. Gagloytı'nın bu alandaki başlıca çalışmalarını şu şekilde sıralamak mümkündür: *Alanı i skifo-sarmatskiye plemena Severnogo Priçernomorya* (Kuzey Karadeniz Havzasının Alanları ve İskit-Sarmat Kabileleri), *O soderjanii etnonima «alanı»* ("Alan" Etnoniminin Muhtevası Hakkında), *K probleme vıyavleniya alan na Severnom Kavkaze* (Alanların Kuzey Kafkasya'da Ortaya Çıkışı Meselesine Dair), *Alanı i voprosı etnogeza osetin* (Alanlar ve Osetlerin Etnik Kökeni Meseleleri), *Etnogenez osetin po dannım pismennih istoçnikov* (Yazılı Kaynaklar Işığında Osetlerin Etnik Kökeni), *Problemi etniçeskoy istorii yujnih osetin* (Güney Osetlerin Etnik Tarihi Meseleleri), *Alano-Georgika. Svedeniya gruzinskih istoçnikov ob Osetii i osetinah* (Alan Georgika. Osetya ve Osetler Hakkında Gürcü Kaynaklarının Malumatı), *Drevneyşiy etap etnogeneza i etniçeskoy istorii osetin* (Osetlerin Etnik Kökeni ve Etnik Tarihinin Eskiçağ Evreleri) ve *Nekotoriye problemi etnogeneza i etniçeskoy istorii osetin* (Osetlerin Etnik Kökeni ve Etnik Tarihinin Bazı Meseleleri).

Konu ve içerik bakımından birbirine benzeyen bu eserlerde Gagloytı, Osetlerin kökenini incelenmekte ve Alanlarla olan bağlarını Yunan-Latin, Bizans, Gürcü, Ermeni, Arap ve Fars dillerindeki birinci el kaynaklar ve ayrıca arkeoloji, antropoloji ve filoloji verileri temelinde ortaya koymaya çalışmaktadır. Oset tarihçi bu konuda yanlışları tespit etmeye ve elindeki veriler ışığında onları düzeltmeye gayret etmektedir. Çalışmalarında ayrıca tarihi kaynaklarda Oset adının ilk ne zaman geçtiğine dair veriler de sunmaktadır.

Sovyetler Birliği döneminde tarih, arkeoloji ve etnoloji alanlarında çalışmalar yapan Yevgeni İgnatyeviç Krupnov'un (1904-1970) Kafkasya

halklarının etnik kökenleri hakkındaki çalışmaları arasında *Problema proishojdeniya osetin po arheologičeskim dannım* (Arkeolojik Verilere Göre Osetlerin Kökeni Meselesi) ve *Ob etnogeneze osetin i drugih narodov Severnogo Kavkaza* (Osetler ve Diğer Kafkasya Halklarının Etnik Kökeni Hakkında) başlıklı makaleleri Oset araştırmaları için önemli kaynaklar arasındadır.

Sovyetler Birliği döneminde Kuzey Kafkasya halklarına dair tarih, antropoloji, etnografya, filoloji, folklor, din ve mitoloji gibi alanlarda araştırmalar yapan ve bu araştırmalarını 1991 sonrasında da sürdüren Oset tarihçi Boris Aleksandroviç Kaloyev de (1916-2006) Osetlerle ilgili çalışmalarda bulunan bir diğer akademisyendir. Her ne kadar ilgili alanı geniş olsa da Kaloyev'in çalışmaları esas olarak Osetlerin kökeni ve dili üzerine olmuştur. Onun çalışmaları Oset kültürünün bir bütün halinde ortaya konulmasını sağlamıştır. Kaloyev, 18. yüzyılda İmparatorluk Bilimler Akademisi bünyesinde araştırma gezilerine başkanlık eden bilim adamlarının notları dahil olmak üzere daha önce Rusçaya çevrilmemiş çok sayıda materyali bir araya getirerek onları Oset araştırmalarına kazandırmıştır. Ayrıca yıllarca Osetya'ya yaptığı araştırma gezilerinde topladığı verilerle de alana önemli katkı sağlamıştır. Kaloyev, Şögren ve Miller'in Osetlerin dini inanışları ve kültürleri hakkındaki çalışmalarını da ileriye taşımıştır (Dzeranov, Kaloyev B.A. 14-16, 18). Kaloyev'in başlıca eserleri şunlardır: *Osetini glazami russkih i inostrannih puteşestvennikov (XIII-XIX vv.)* (Rus ve Yabancı Gezginlerin Gözünden Osetler [13-19. yy.]), *Nekotoriye etnografičeskiye paraleli k osetinskomu nartskomu eposu* (Oset Nart Destanıyla Bazı Etnografik Paralellikler), *Materialnaya kultura i prikladnoye iskusstvo osetin* (Osetlerin Maddi Kültürü ve El Sanatları), *Etnologičeskiye dannıye o svyazyah etnogeneza osetin so Sredney Aziyey* (Osetlerin Orta Asya ile Etnik Bağları Hakkında Etnolojik Veriler), *Osetinskiye istoriko-etnografičeskiye etyudy* (Oset Tarih-Etnografya Etütleri) ve *Osetini vostočnoy Osetii i rayonov Gruzii. İstoriko-etnografičeskiye oçerki* (Doğu Osetya ve Gürcistan Rayonlarındaki Osetler. Tarihi Etnografik Çalışmalar). Bunların dışında Kaloyev'in

Osetini (İstoriko-etnografiçeskiye issledovaniya) (Osetler [Tarihi Etnografik Araştırmalar]) adlı çalışması, onun Osetler hakkındaki temel eseri olarak kabul edilmektedir (Çibirov, B.A. Kaloyev 23). Osetlere dair genel bilgilerden oluşan kitabın 1967, 1971 ve 2004 yıllarında olmak üzere üç ayrı baskısı yapılmıştır (Dzeranov 16). Klaproth'un Osetler hakkındaki çalışmaları ve ortaya koyduğu tezlerin karşılaştırması bakımından eser önem arz etmektedir.

Oset filolog Zamira Dmitriyevna Tsovrebova'nın (1931-2010) memleketi Güney Osetya hakkında yaptığı çalışmalar Oset araştırmalarında önemli yere sahiptir. Bu eserlerden *Toponomiya Yujnoy Osetii v pismennih istoçnikah* (Yazılı Kaynaklarda Güney Osetya'nın Toponomisi) adlı kitap eskiçağlardan 1930'lu yıllara kadar yazılı kaynaklar ışığında hazırlanmış olup, başta Gürcü kaynakları olmak üzere Rus ve yabancı bilim adamları ile gezginlerin notları ve Osetçe kaynaklardan istifade edilmiştir. Bu suretle eser Güney Osetya toponomisi hakkında orijinal materyaller içermektedir. Tsovrebova'nın *Osetini v Yujnoy Osetii i Gruzii v XIX-XX vv.* (19. ve 20. Yüzyıllarda Güney Osetya ve Gürcistan'daki Osetler) başlıklı diğer çalışması ise 19. ve 20. yüzyıllarda bölgedeki Oset topraklarını ve nüfusunu arşiv belgelerine dayanarak ayrıntılı bir şekilde incelemektedir.

Oset kültür tarihi, Osetlerde tarım, Rusya İmparatorluğu'nun Kuzey Osetya'daki tarım politikaları ve 1861 Köylü Reformu gibi konularda yaptığı araştırmalarla ünlenen Oset tarihçi Batraz Pavloviç Berozov'un (1936-1990) özellikle *Pereseleniye osetin s gor na ploskost (XVIII-XX. vv.)* (Osetlerin Dağlardan Düzlüklere Yerleşmesi [18-20 yy.]) başlıklı çalışması, bu konuda yayınlanmış ilk kapsamlı eser olması bakımından önemlidir. Arşiv belgeleri ışığında hazırlanan bu eser, 18 ve 20. yüzyıllar arası dönemde dağlık kesimlerden düzlüklere göçü esnasında Osetleri ilgilendiren önemli tarihi olayları incelemektedir. Bu suretle söz konusu dönemde düzlüklere yerleşen tüm Oset topluluklarının tarihi ele alınmakta ve onların bu süreçte yaşadıkları siyasi, ekonomik, sosyal ve kültürel değişimler ortaya konulmaktadır. Beş bölümden oluşan eser, Moğol akınları sonucunda Alan-Osetlerin

Orta Kafkasya düzlüklerinden göç etmeleriyle başlamaktadır. Ardından dönemler halinde Osetlerin dağlık bölgelerden düzlüklere inişleri, Rusların hâkimiyeti ve idari-iskân politikalarının Osetlere etkisi ve yine Sovyet dönemi iskân politikaları ele alınmaktadır.

Rusya'nın Osetya'da kurduğu idari yapı; siyasi, kültürel, sosyal, dini vd. birçok alanda Oset tarihini derinden etkilemiştir. Rusça literatürde imparatorluk dönemi Osetya'da kurulan Rus idaresi hakkında Yelena İsaakovna Kobahidze tarafından yayınlanmış iki eser dikkat çekmektedir. Bunlardan biri *Osetiya v sisteme gosudarstvenno-administrativnogo upravleniya Rossiyskoy İmperii (Poslednyaya çetvert XVIII - konets XIX v.): İstoriko-etnografiçeskiy analiz* (Rusya İmparatorluğu'nun Devlet İdare Sisteminde Osetya [18. Yüzyılın Son Çeyreği-19. Yüzyıl Sonu]: Tarihi Etnografik Analiz) başlıklı çalışmadır. Diğeri ise *Administrativnaya praktika Rossiyskoy İmperii na Tsentralnom Kavkaze c kontsa XVIII v. do 1870 g. (Na materiale Osetii)* (18 yüzyıl Sonundan 1870 Yılına Kadar Merkezi Kafkasya'da Rusya İmparatorluğu İdari Uygulaması [Osetya Örneğinde]) adlı eserdir. Rus yönetimi altında Osetlerin kültürel, sosyal, dini ve iktisadi hayatlarındaki değişime dair çalışmalar, Sovyetler Birliği dönemindeki Oset araştırmalarında ideolojik nedenlerden ötürü oldukça ilgi görmüştür. Bu konularda çalışmalar Sovyetler Birliği sonrasında da sürdürülmüştür. Söz konusu eserler her ne kadar Rus yönetiminin Osetler üzerindeki etkisini sadece olumlu yönleriyle ele almaktaysa da yaşanan değişimin analizi için önemlidir (Bkz. Tshovrebov; Berozov; Put; Dzalayeva; Tsoriyeva; Sananov).

Çatışma sosyolojisi ve siyasi harita uzmanı Oset Artur Arkadyeviç Tsutsiyev'in kaleme aldığı *Osetino-inguşkiy konflikt (1992-...): Ego predistoriya i faktori razvitiya* (Oset-İnguş Çatışması [1992-...]: Evveliyatı ve Gelişmesindeki Etkenler) adlı eser, günümüzde Kuzey Kafkasya'da Oset merkezli çatışma alanlarından birini incelemesi bakımından önemlidir. Ayrıca eser 18-19. yüzyıllarda Oset-İnguş ilişkileri, dağlardan düzlüklere yerleşme ve Rus kolonizasyonun etkileri hakkında detaylı bilgiler içermektedir.

İmparatorluk döneminden günümüze dek doğrudan Osetler hakkında yayınlanmış Rusça eserler burada ele aldıklarımızla sınırlı değildir. Diğer taraftan Osetlere dair dolaylı olarak bilgiler içeren Rusça birçok çalışma da mevcuttur. Bu çalışmalar, gerek temel eserlerde verilen bilgilerin teyidi gerekse yeni bilgilerin teminine imkân sağmaları bakımından Oset araştırmaları için önemlidir.

Osetler Hakkında Dolaylı Bilgi İçeren Rusça Eserler

Osetler hakkında dolaylı bilgiler içeren eserlerin başında *Noveşiye geografiçeskiye i istoričeskiye izvestiya o Kavkaze, sobranniye i popolnenniye s S. Bronevskim* (S. Bronevski Tarafından Toplanan ve Tamamlanan Kafkasya Hakkında Coğrafi ve Tarihi Yeni Bilgiler) başlıklı iki ciltlik kitabı zikretmek mümkündür. Polonyalı soylu bir aileye mensup Semyon Mihaloviç Bronevski (1763-1830), Rusya İmparatorluğu Dışişleri Bakanlığı Asya Masası müdürü olarak çalışmış bir Kafkasya uzmanıdır. Söz konusu eser 1810'da Kafkasya seyahatinde aldığı notlardan oluşmaktadır. 1823 yılında basılan eser, Osetler dahil Kuzey ve Güney Kafkasya'da yaşayan halkların en eski zamandan 19. yüzyılın başına kadarki tarihleri, etnik kökenleri, dini inançları, yaşadıkları coğrafya ve siyasi, sosyal, ekonomik durumları hakkında bilgiler vermektedir. Ayrıca o dönemde Kafkasya'da araştırmalar yapmış bilim adamlarının Kafkas halklarıyla ilgili notlarına ve tezlerine de yer vermektedir.

Kafkasya tarihinde önemli yere sahip olan General Aleksey Petroviç Yermolov'un (1777-1861) V.A. Fedorov tarafından *Zapiski A.P. Yermolova. 1798-1826 gg.* (A.P. Yermolov'un Notları. 1798-1826) adıyla yayınlanan notları, onun başkomutan ve genel vali (namestnik) olarak Kafkasya askeri ve sivil idaresini üstlendiği 1816-1826 yıllarını kapsamı açısından önemlidir. Kafkas halklarına karşı Rus politikalarının sertleştiği bu döneme ait birinci el kaynak değeri taşıyan eser Osetlerin Ruslara karşı yaklaşımlarını ve Rus politikalarında Osetlerin yerini öğrenmek açısından önemlidir.

Rusya İmparatorluğu Genelkurmay subaylarından Alman asıllı General İogann Blaramberg'in (1800-1878) 1834'te Fransızca kaleme aldığı, Kafkas halklarının tarihi ve kültürü hakkında önemli bilgiler içeren eser "gizli" ibaresiyle arşive kaldırılmış ve ancak 1980'lerin sonunda araştırmacı İ.M. Nazarova tarafından Rusçaya çevrilerek *Kavkazskaya Rukopis* (Kafkasya Elyazması) adıyla yayınlamıştır. Kitabın birinci bölümünde genel olarak Kafkas halklarının kültürel özellikleri anlatılmaktadır. Ardından Çerkesler, Osetler, Tatarlar, Nogaylar, Karaçaylar ve diğer küçük halk gruplarına ait toprakların sınırları, askeri ve kültürel tüm özellikleriyle birlikte incelenmektedir. Bu haliyle eser Oset araştırmalarında kaynak değeri taşımaktadır. Blaramberg'in Osetlerle ilgili başvurulabilecek diğer eseri de *İstoriçeskoye, Topografiçeskoye, statistiçeskoye, etnografiçeskoye, i voyennoye opisaniye Kavkaza* (Kafkasya'nın Tarihi, Topografik, İstatistik, Etnografik ve Askeri Tasviri) başlıklı çalışmasıdır. Bu eser Türkçeye de çevrilmiştir.

Ünlü Rus filozof Nikolay Yakovleviç Danilevski'nin (1822-1885) Kafkasya ve Kafkas halkları hakkında kaleme aldığı ve 1846'da yayınladığı *Kavkaz i ego gorskiye jiteli v ninesnem ix položenii* (Bugünkü Vaziyetleriyle Kafkasya ve Onun Dağlı Sakinleri) adlı eserinde genel olarak Kafkasya'nın tanıtımı yapıldıktan sonra Kuzey Kafkasya'da yaşayan halklar, Rusya ile ilişkileri, Rus himayesini kabul eden ve Rusya'nın egemenliği dışında kalan halklara yönelik Petersburg Hükümeti'nin politikaları anlatılmaktadır. Eserde ayrıca Kafkas halklarının genel tarihi, dinleri, dilleri, giyimleri, gelenek ve görenekleri, eğitimleri, kanunları, adetleri, Gürcü Askeri Yolu ve diğer ulaşım yolları, dağlar, nehirler ve ormanlar, iklim, yer altı kaynakları hakkında bilgiler verilmektedir. Bu haliyle Osetler hakkında çok sayıda veriye ulaşmayı mümkün kılan kaynak eser, Oset araştırmalarına katkı sağlayan eserler arasında yerini almaktadır.

Rusya İmparatorluğu ordusunda hizmet vermiş askeri tarihçilerden Pyotr Grigoryeviç Butkov (1775-1857), Nikolay Fyodoroviç Dubrovin (1837-1904) ve Vasiliy Aleksandroviç Potto'nun (1836-1911) Rusya'nın

Kafkasya'daki askeri ve siyasi faaliyetlerini konu alan temel eserleri, yine Osetler hakkında verdiği münferit bilgiler sebebiyle alan çalışmaları açısından öneme sahiptir. Bunlara ek olarak Potto'nun editörlüğünde yayınlanan *Utverjdeniye russkogo vladıçestva na Kavkaze* (Rus Hâkimiyetinin Kafkasya'da Yerleşmesi) adlı eser de yine Oset araştırmaları için başvuru kaynakları arasındadır. Bu eserin ikinci cildinde alt başlıklar halinde Osetya ve Osetler hakkında bilgiler sunulmaktadır.

Yevgeni Lvoviç Markov (1835-1903) tarafından kaleme alınan *Oçerki Kavkaza. Kartını kavkazskoy jizni, prirodı i istorii* (Kafkas Araştırmaları. Kafkasya Hayatının, Coğrafyasının ve Tarihinin Görünümü) başlıklı eser, Kuzey ve Güney Kafkasya hakkında coğrafi, etnografik, kültürel bilgiler vermektedir. Oset araştırmaları açısından ise kitabın konusu olan dönemlerde Oset yerleşimlerinin ve Kafkas Savaşı'nda Osetlerin durumunun öğrenilmesi açısından eser önem arz etmektedir.

Oset araştırmalarında istifade edilebilecek kaynakçalar arasında Anatoli Vsevolodoviç Fadeyev (1908-1965), Natalya Georgiyevna Volkova (1931-1997), Nadir-paşa Alıpkaçeviç Sotavov (1932-), Zalina Markovna Bliyeva (1958-), Vladimir Vladimiroviç Degoyev (1951-), Vladmimir Olegoviç Bobrovnikov (1964-), Aslan Hajismeloviç Borov (1949-), Yakob Arkadyeviç Gordin (1935-) ve Artur Arkadyeviç Tsutsiyev'in (1967-) eserleri önemli yere sahiptir. Bu tarihçilerin eserlerinde 1770'li yıllara kadar Osetlerin bölgedeki durumları, yaşadıkları toprakların önemi ve bunun onlara etkileri, büyük güçlerin Kafkasya mücadelesinde Osetlerin konumu, Osetlerin çevre ülkelerle ve komşularıyla ilişkileri, Kafkas Savaşı'ndaki tutumları, Rusların Kafkasya politikalarında Osetlere ve Osetya'ya bakış açısı, Osetlerin etnik sınırlarındaki değişiklikler, Rus kolonizasyon sürecinin etkileri, 18-19. yüzyıllarda Osetya'daki Rus idaresi hakkında bilgiler edinmek mümkündür.

Sonuç

Stratejik coğrafi konumu nedeniyle bölgesel ve küresel güçlerin dış politikalarında özel önem attıkları Kafkasya birbirinden farklı dillere sahip, farklı etnik kökene ve dine mensup birçok halkın yaşadığı dünyanın en kozmopolit bölgelerinden biridir. Bölgenin stratejik konumu, burada yaşayan halkların birbiriyle ilişkileri ve yaşadıkları sorunları önemli hale getirmektedir. Nitekim bu ilişkilerden doğan sonuçlar sadece ilgili halkları değil, tüm bölgenin istikrarını etkilemektedir. Dolayısıyla söz konusu ilişkilerin yapısının ve çatışma alanlarının detaylı analizine ihtiyaç duyulmaktadır. Bu durum ise bölge halklarının her biri hakkında akademik çalışmaların önemini arttırmaktadır.

Osetler gerek etnik köken, dil ve din bakımından komşularıyla farklılık göstermeleri, gerekse yaşadıkları toprakların Kuzey ve Güney Kafkasya arasında irtibatı sağlayan geçitlere sahip olması nedeniyle sadece siyasetçilerin ve askerlerin değil, bilim adamlarının da dikkatini çeken bir halk olarak karşımıza çıkmaktadır. Diğer Kafkas halkları gibi Osetler hakkındaki ilk bilimsel çalışmalar da 18. yüzyılın son çeyreğinden itibaren İmparatorluk Petersburg Bilimler Akademisi tarafından başlatılmıştır. Yunan-Latin, Bizans, Gürcü, Ermeni, Arap ve Fars dillerindeki birinci el kaynaklar ışığında başlatılan bilimsel çalışmalar, alan araştırmalarında elde edilen verilerle desteklenerek geliştirilmiştir. Söz konusu çalışmalar ilk başta ağırlıklı olarak Bilimler Akademisi çatısı altında Avrupalı bilim adamlarının başkanlığında yürütülmüştür. Ortaya konan eserler ilk aşamada Fransızca başta olmak üzere Batı dillerinde yayınlanmış, uzun bir sürenin ardından Rusçaya çevrilmiştir. Sovyetler Birliği döneminde Kafkasya halklarına yönelik bilimsel çalışmalar artık Rus ve Kafkas kökenli bilim adamları eliyle yürütülmeye başlanmıştır. Bu suretle çalışmaların dili neredeyse tümüyle Rusçaya kaymıştır. Diğer taraftan Sovyetler Birliği döneminde ortaya konan eserler Rusya İmparatorluğu dönemindeki çalışmalarını ileriye taşımış ve Oset araştırmalarını bilimsel esaslara daha uygun hale getirmiştir.

Hem Rusya İmparatorluğu döneminde kaleme alınmış bilimsel telif eserler ve seyahatnameler, hem de onlar ışığında hazırlanmış ve alan araştırmalarıyla geliştirilmiş çağdaş Rusça akademik eserler Osetlerin tarihi, kökeni, dili, kültürü, dini inançları, sosyal yapıları gibi pek çok konuda dünyadaki en kapsamlı literatürün Rusça olarak ortaya çıkmasını sağlamıştır.

Diğer birçok devlet gibi Türkiye'yi de jeopolitik ve jeostratejik açıdan yakından ilgilendiren Kafkasya coğrafyası ve bu coğrafyada yaşayan halklar hakkındaki çalışmalar büyük önem taşımaktadır. Fakat Kafkasya ve Kafkas halkları hakkındaki Türkçe literatürün yeterli zenginlikte olduğunu söylemek güçtür. Kafkasya araştırmaları içinde eksikliğin en fazla hissedildiği alanlardan biri Osetlere yönelik çalışmalardır. Osetler, makalemizde belirttiğimiz nedenlerden ötürü hakkında akademik çalışmaların yoğunlaştırılması gereken Kafkas halklardandır. Ülkemizde Osetlere dair bilimsel çalışmaların geliştirilmesi için Rusça literatürün bilinmesi ve analiz edilerek Türkçeye kazandırılması gerekmektedir. Böylece Kafkasya coğrafyası ve halkları hakkında daha sağlıklı değerlendirmelerin yapılması ve güncel gelişmelerin yorumlanması kolaylaşacaktır.

Kaynakça

- Abayev, V.İ. *Osetinskiy yazık i folklor*. Cilt 1. Moskva-Leningrad: Akademiya Nauk SSSR, 1949.
- Ançabadze, Y.D. «Kavkazoved G.A. Kokiyev: Jizn, tvorçestvo, sudba.» Tumarkin, D.D. *Repressirovanniye etnolografı*. Cilt 1. Moskva: Vostoçnaya Literatura RAN, 2002. 134-151.
- Çibirov, A.L. «B.A. Kaloyev kak nartoved.» *İzvestiya SOİGSİ* 25.64 (2017): 22-28.
- . «Eşçyo raz ob istoriografii alan-osetin.» *İnteraktivnaya Nauka* 8 (2016): 18-24.
- Davutoğlu, Ahmet. *Stratejik Derinlik. Türkiye'nin Uluslararası Konumu*. İstanbul: Küre Yayınları, 2010.
- Dzeranov, T.Y. «Kaloyev B.A. i ego issledovaniya traditsionnoy kulturu osetin.» *İzvestiya SOİGSİ* 22.61 (2016): 13-21.

- . «V.F. Miller: İssledovatel religii osetin.» *İzvestiya COİGSİ* 2.41 (2008): 59-69.
- Gagloytı, Y.S. *Alanı i voprosı etnogeneza osetin*. Tbilisi: Metsniereba, 1966.
- Kaloyev, V.A. *Osetini glazami russkih i inostrannih puteşestvennikov (XIII-XIX vv.)*. Dü. B.A. Kaloyev. Orconikidze: Severo-Osetinskoye Knijnoye İzdatelstvo, 1967.
- Konak, Yılmaz. *Osetya ve Asetinler*. İstanbul: Cem Ofset Matbaacılık A.Ş., 2007 .
- Kovalevskiy, P.İ. *Kavkaz: Narodı. İstoriya zavoyevaniya*. Nalçik: Poligrafservis i T, 2012.
- Özsaray, Mustafa. *Çerkeslerin İslamlaşması. Çerkeslerin Eski Dinlerine İslamiyetin Kuzey Kafkasya'ya Girişi*. İstanbul: İz Yayıncılık, 2012.
- Papşu, Murat. *Osetya ve Osetler. Atlas Dergisi* 186 (2008): 42-56.
- RBS. *Russkiy Biografiçeskiy Slovar*. Cilt 23. Peterburg, 1911.
- Semyonov, İ.G. «Etapı hristianizatsii naseleniya Kavkazskoy Albanii.» *1700-letıye prinyatiya hristianstva v Derbente kak gosudarstvennoy religii Kavkazskoy Albanii: Materialı vserossiyskoy nauçno-praktičeskiy konferantsii*. Mahaçkala: Alef, 2013. 36-39.
- Sosnina, Y.L. *Severnıy Kavkaz po materialam Grafa Yana Pototskogo (1761-1815)*. Severo-Osetinskiy Gosudarstvennıy Universitet, diss., 1998.
- Taşcı, Tekin Aycan. «İki Farklı Pencereden Güney Osetya Sorunu.» *Uluslararası Kafkasya Kongresi Bildiriler Kitabı*. Kocaeli, 2012. 663-672.
- . «İnguş-Oset Çatışmasının Tarihinde Rusya'nın Rolü.» *V. Karadeniz Uluslararası Sempozyumu: Tarihi ve Güncel Siyasal Konular, Görüşler ve Öneriler*. Dü. Gül Sarıkaya ve Fatma Çoban. Giresun: EkoAvrasya, 2012. 393-415.
- . «Tarihten Günümüze Osetler.» *Yeni Türkiye* XI.79 (2015): 497-506.
- Tavkul, Ufuk. *Etnik Çatışmaların Gölgesinde Kafkasya*. İstanbul: Ötüken, 2002.
- . *Kafkasya Gerçeği*. İstanbul: Selenge Yayınları, 2009.
- Temizkan, Abdullah. *Araftaki Kafkasya*. İstanbul : İdeal Kültür Yayıncılık, 2018.
- Tişkov, V.A. ve E.T. Filippova, *Eski Sovyet Ülkelerinde Etnik İlişkiler ve Sorunlar (Kuzey Kafkasya)*. Ankara: ASAM, 2000.
- Tuğul, Seyit. *Kafkas-Volga-Ural-Sibirya Halkları*. İstanbul: Nasajans Yayınları, 2011.
- Türker, Özgür. «Kuzey Kafkasya'daki Rus İşgaline Dair Rusça Kaynaklar Üzerine.» *Tarih Araştırmaları Dergisi* 33.55 (2014): 183-218.

- Vvedenskiy, B.A. «Osetinskaya komissiya; Osetinskaya literatura; Osetinskiy yazık; Osetini; Osetiya.» *BSE (Boşaya Sovetskaya Entsiklopediya)*. Cilt 31. 1955. 278-280.
- Yapıcı, Merve İrem. «Kafkasya'nın Sorunlu Bölgesi: Güney Osetya.» *OAKA 2.3* (2007): 71-104.
- Zaytsev, İ.V. «Gaziz Gubaydullin i Bekir Çoban-zade v naučno-issledovatel'skom institute etniçeskikh i natsionalnih kultur narodov Sovetskogo Vostoka (Noviye dokumentı iz arhiva RAN).» *Tyurkologičeskiye İssledovaniya 2.3* (2019), 34-44.

Osetler Hakkında Türkçe ve Rusça Literatür

- Abayev, V.İ. *İstoriko-etimologičeskiy slovar osetinskogo yazıka*. Cilt 1. Moskva-Leningrad: Nauka, 1958.
- . *İstoriko-Etimologičeskiy Slovar Osetinskogo Yazıka*. Cilt 2. Leningrad: Nauka, 1973.
- . *İstoriko-Etimologičeskiy Slovar Osetinskogo Yazıka*. Cilt 3. Leningrad: Nauka, 1979.
- . *İstoriko-Etimologičeskiy Slovar Osetinskogo Yazıka*. Cilt 4. Leningrad: Nauka, 1989.
- Ata, Hayri. *100 Soruda Oset Alan Tarihi*. İstanbul : Alan Kültür ve Yardım Vakfı Yayınları, 2019.
- Baddeley, John F. *Rusya'nın Kafkasya'yı İstilas ve Şeyh Şamil*. Çev. Sedat Özden. 2. İstanbul: Kayıhan Yayınevi, tarih yok.
- Bangert, Yvonne. "Güney Osetya Anlaşmazlığı", *Kafkasya Yazıları*, Sayı 4, İstanbul, 1998.
- Batırhan, Beksultan. «Osetin Milletinin Menşei.» *Kuzey Kafkasya 8* (1971): 12-14.
- Berje, Adolf. *Kafkasya Dağlı Halklarının Göçü ve Kısa Tarihi*. Çev. Murat Papşu. İstanbul: Chiviyazıları Yayınevi, 2010.
- Berkok, İsmail. *Tarihte Kafkasya*. İstanbul: İstanbul matbaası, 1958.
- Berozov, B.P. *Agrarniy vopros i krestyanskoye dvijeniye v poreformennoy Severnoy Osetii*. Orconikidze: SOGU, 1980.
- . *Pereseleniye osetin s gor na ploskost (XVIII-XX vv.)*. Orconikidze: İr, 1980.
- . *Put, ravniy stoletiyu (Oçerk istorii agrarnogo razvitiya Severnoy Osetii v XIX v.)*. Orconikidze: İr, 1986.
- . *Zemelnaya reforma i otmena krepostnogo prava v Severnoy Osetii*. Orconikidze: Ministerstvo Vısşego i Srednogo Spetsialnogo Obrazovaniya SSSR, 1979.

- Bi, Mahmud. *Kafkasya Tarihi I*. Cilt 1. İstanbul: Selenge Yayınları, 2007.
- . *Kafkasya Tarihi II*. Cilt 2. Ankara: Berikan Yayınevi, 2011.
- Bilge, Sadık Müfit. *Osmanlı Çağı'nda Kafkasya 1454-1829 (Tarih-Toplum-Ekonomi)*. İstanbul: Kitapevi, 2012.
- Blaramberg, İogann. *İstoriçeskoye, Topografiçeskoye, Statistiçeskoye, Etnografiçeskoye, i Voyennoye Opisanıye Kavkaza*. Çev. İ.M. Nazarova. Moskva: Nadırşin, 2010.
- . *Kavkazskaya Rukopis*. Stavropol: Staropolskoye knijnoye izdatelstvo, 1992.
- Blaramberg, Yohann F. *Kafkasya. Tarihi, Topografik, İstatistik, Etnografik ve Askerî Tasviri*. Çev. Habibe Eren. Ankara: Kafdav Yayınları, 2017.
- Bliyev, M.M. *Osetinskoye posolstvo v Peterburge 1749-1752 gg*. Orconikidze: Severo-Osetinskoye knijnoye izdatelstvo, 1961.
- . *Osetiya v pervoy treti XIX veka*. Orconikidze: Severo-Osetinskoye knijnoye izdatelstvo, 1964.
- . *Prisoyedinenıye Severnoy Osetii k Rossii*. Orconikidze: Severo-Osetinskoye knijnoye izdatelstvo, 1959.
- . *Russko-osestinskiye otnoşeniya (40-ye gg. XVIII-30-ye gg. XIX vv.)*. Orconikidze: İr, 1970.
- . *Russko-osestinskiye otnoşeniya v XVIII veke. Sbornik dokumentov v 2-h tomah*. Cilt 1. Orconikidze: İr, 1976.
- . *Russko-osestinskiye otnoşeniya v XVIII veke. Sbornik dokumentov v 2-h tomah*. Cilt 2. Orconikidze: İr, 1984.
- . *Yujnaya Osetiya v kolliziyah rossiysko-gruzinskih otnoşeniy*. Moskva: Yevropa, 2006.
- Bliyeva, Z.M. *Sistema upravleniya na Severnom Kavkaze v kontse XVIII – pervoy treti XIX veka*. Vladikavkaz: SOGU, 1992.
- Bobrovnikov, V.O. ve İ.L. Babiç, *Severnıy Kavkaz v sostave Rossiyskoy imperii*. Moskva: Novoye Literaturnoe Obozreniye, 2007.
- Borov, A.H. *Severnıy Kavkaz v Rossiyskom tsivilizatsionnom protsesse (Problema sotsialno-kulturnogo sinteza)*. Nalçık: KBGU, 2007.
- Butkov, P.G. *Materiali dlya novoy istorii Kavkaza s 1722 po 1803 god*. 3 cilt. S. Peterburg, 1869.
- Bzarov, R.S. *Osetya Tarih Atlası*. Kuzey Osetya-Alanya Cumhuriyeti Genel ve Mesleki Eğitim Bakanlığı Tarih ve Arkeoloji Enstitüsü, 2002.
- . *Sotsialnaya struktura osetinskih obşestv v XVIII - pervoy polovine XIX v*. Severo-Osetinskiy Gosudarstvenniy Universitet, dissertatsii.

- Chochiev, Georgy. «Yakındoğu'daki Osetler: Yerleşim, Uyum, Etnik ve Sosyal Evrim.» *Kafkasya Çalışmaları Sosyal Bilimler Dergisi* 4.7-8 (2018-2019): 135-158.
- Çaycıoğlu, Serdar Oğuzhan. *Rusya'nın Kafkasya Siyaseti: General Paskeviç'in Başkomutanlığı Dönemi (1827-1831)*. İstanbul: Marmara Üniversitesi, Doktora Tezi, 2018 .
- Çoçiev B., Dzojev M. *Güney Osetya 1988-1992. Gürcü Saldırıları ... Tutanaklar*. İstanbul: Alan Kültür ve Yardım Vakfı, 1999.
- Danilevskiy, N. *Kavkaz i ego gorskiye jiteli v ninesnem ix polojeniyeye*. Moskva, 1846.
- Degoyev, V.V. *Bolşaya igra na Kavkaze: İstoriya i sovremennost. Stati, oçerki, esse*. Moskva: Russkaya Panorama, 2001.
- . *Kavkaz i velikiye derjavı 1829-1864 gg., politika, voyna, diplomatiya*. Moskva: Rubeji XXI, 2009.
- Dinnik, N. «Osetiya.» Brokgauz, F.A. ve İ.A. Efron. *Entsiklopedičeskiy Slovar*. Cilt 22. Peterburg, 1897. 262-267.
- Dubrovin, N. *İstoriya voyını i vladıçestva russkih na Kavkaze*. 6 cilt. 1871-1888.
- Dumézil, Georges. *Oset Nart Destanları*. Çev. Aysel Çeviker. Kafdav Yayıncılık, 2005.
- Dzalayeva, K.R. *Osetinskaya intelligentsiya (Vtoraya polovina XIX – načalo XX vv.)*. 2. Vladikavkaz: SOİGSİ, 2012.
- Dzidzoyev, V.D. «Voprosı rossiysko-ravkazskih otnoşeniy v trudah professora G.A. Kokiyeva (K 120-letiyu so dnya rojdeniya).» *Vestnik Vladikavkazskogo Nauçnogo Tsentra* 16.2 (2016): 36-41.
- Fadeev, A.V. *Rossiya i Kavkaz v pervoy treti XIX vek*. Moskva: Akademiya Nauk, 1960.
- Fedorov, V.A. *Zapiski A.P. Yermolova. 1798-1826 gg*. Moskva: Vışşaya Şkola, 1991.
- Gagloytı, Y.S. «Alanı i skifo-sarmatskiye plemena Severnogo Priçernomorya.» *İzvestiya Yugo-Osetinskogo Nauçno-İssledovatel'skogo İnitututa* 11 (1962): 116-121.
- . *Alano-Georgika, Svedeniya gruzinskih istoçnikov ob Osetii i osetinah*. Vladikavkaz: İr, 2007.
- . «Drevneyşı etap etnogenezı i etniçeskoı istorii osetin.» *Etnogenez i etniçeskaya istoriya osetin*. Vladikavkaz, 2013. 28-44.
- . «Etnogenez osetin po dannım pismennih istoçnikov.» *Proishojdeniye osetinskogo naroda*. Orconikidze, 1967. 67-97.
- . «K probleme vıyavleniya alan na Severnom Kavkaze.» *İzvestiya Yugo-Osetinskogo Nauçno-İssledovatel'skogo İnitututa* 13 (1964).

- «Nekotoriye problemi etnogeneza i etniçeskoj istorii osetin.» *Etnogenez i etniçeskaya istoriya osetin*. Tshinval: YUOGU, 2014. 3-18.
- «O soderjanii etnonima «alanı».» *İzvestiya Yugo-Osetinskogo Naučno-İssledovatel'skogo İnstituta* 12 (1963).
- *Problemi etniçeskoj istorii yujnih osetin*. Tshinval, 1996.
- General Musa Kundukhov'un Anıları*. Çev. Murat Yağan. İstanbul: Kafkas Kültür Dernekleri Ortak Yayını, 1978.
- Gildenştedt, İogann Anton. *Puteşestviye po Kavkazu v 1770-1773 gg*. Peterburg: Peterburgskoye Vostokovedeniye, 2002.
- Gordin, Y.A., *General A.P. Yermolov i rossiysko-kavkazskiy otnoşeniya v XIX – naçale XX veka*, Peterburg: Zvezda, 2009.
- *Zaçem Rossii nujen bıl Kavkaz. İllyuzii i realnost*. Peterburg: Zvezda, 2008.
- , V.V. Lapin, G.G. Lisitsina, *Kavkaz i Rossiyskaya imperiya: Proyekti, idei, illyuzii i realnost. Naçalo XIX – naçalo XX vv.*, Peterburg: Zvezda, 2005.
- Gostiyeva, L.K. «Prosvetitel'skaya deyatelnost Daniila Çonkadze.» *İzvestiya SOİGSİ* 7.46 (2012): 105-112.
- Grigorianz, Alexandre. *Kafkasya Halkları: Tarihi ve Etnografik Bir Sentez*. Çev. Doğan Yurdakul. 1. İstanbul: Sabah Kitapları, 1999.
- Kaloyev, B.A. «Etnolojiçeskiye danniy e o svyazyah etnogeneza osetin so Sredney Aziyey.» Gagarayev, N.Y. *Voprosi iranskoy i obşey filologii*. Tbilisi: Metsniyereba, 1977. 146-156.
- *Materialnaya kultura i prikladnoye iskusstvo osetin*. Moskva: Nauka, 1973.
- Kaloyev, B.A. «Nekotoriye etnografiçeskiye paralleli k osetinskomu Nartskom eposu.» *Skazaniya o nartah - Epos narodov Kavkaza*. Moskva: Nauka, 1969. 162-187.
- *Osetini (İstoriko-etnografiçeskiye issledovaniye)*. 2. Moskva: Nauka, 1971.
- *Osetini Vostoçnoy Osetii i rayonov Gruzii (İstoriko-etnografiçeskiye oçerki)*. Vladikavkaz: İr, 2012.
- *Osetinskiye İstoriko-etnografiçeskiye etyudi*. Moskva: Nauka, 1999.
- Kerimov, Hatice. «İnceleme: "Kavkazskaya vojna v otdelnih oçerkah, epizodah, legendah i biografiyah", Vasiliy Aleksandroviç Potto.» *Türkiye Rusya Araştırmaları Dergisi* 1 (2019): 66-70.
- Kobahidze, Y.İ. *Administrativnaya praktika Rossiyskoj imperii na Tsentralnom Kavkaze c kontsa XVIII v. do 1870 g. (Na materiale Osetii)*. Sbornik dokumentov. Vladikavkaz: SOİGSİ, 2012.

- . *Osetiya v sisteme gosudarstvenno-administrativnogo upravleniya Rossiyskoy imperii (Poslednyaya četvert XVIII - konets XIX v.): İstoriko-etnografiçeskiy analiz.* Vladikavkaz: SOGU, 2003.
- Kokiyev, G.A. *Oçerki po istorii Osetii.* Vladikavkaz: Rastdzinad, 1926.
- . *Osetini vo II polovine XVIII veka po nablyudeniyam puteşestvennika Ştedera.* Orconikidze: Gosudarstvennoye İzdatelstvo Severo-Osetinskoy ASSR, 1940.
- . «Ob etnogeneze osetin i drugih narodov Severnogo Kavkaza.» *Protiv vulgarizatsii marksizma v arheologii.* A.D. Udaltsov. Moskva: Akademiya Nauk SSSR, 1953. 141-164.
- . «Problema proishojdeniya osetin po arheologiçeskim dannım.» *Proishojdeniye osetinskogo naroda.* Orconikidze: Severo-Osetinskoye Knijnoye İzdatelstvo, 1967. 22-41.
- Kuznetsov, A. *Alanı i Kavkaz: Osetinskaya epopeya obreteniya rodını.* Vladikavkaz: Proyekt-Press, 2014.
- . *Alano-osestinskiye etyudı.* Vladikavkaz: Severo-Osetinskiy Institut Gumanitarnih İssledovaniy, 1993.
- . *Alanskiye plemena Severnogo Kavkaza.* Moskva: Akademiya Nauk SSSR, 1962.
- . *Puteşestviye v drevniy İriston.* Moskva: İskusstvo, 1974.
- Kuznetsov V. ve Lebedinskiy Y. *Alanlar: Step Atlıları, Kafkas Beyleri.* Çev. Demir Alp Serezli. Ankara: Alan Kültür ve Yardım Vakfı Yayınları.
- Lavrov, D. «Zametki ob Osetii i osetinah.» *Sbornik materialov dlya opisaniya mestnostey i plemen Kavkaza.* Cilt 3. Tiflis, 1883. 1-314.
- Markov, Y. *Oçerki Kavkaza. Kartını kavkazskoy jizni, prirodi i istorii.* Petersburg : Tovarişestva M.O. Volf, 1887.
- Marzoyeva, E. "Gatsalov: Jiteli Severnoy Osetii ne şçitayut musulman vinovnimi v teraktah v respublike", *Kavkazskiy Uzel.* 21 Aralık 2010. <https://www.kavkaz-uzel.eu/articles/178690/>. 26 Ağustos 2019.
- Miller, V.F. «Osetinskiy yazık; Osetini.» Brokgauz, F.A. ve İ.A. Efron. *Entsiklopediçeskiy Slovar.* Cilt 22. Peterburg, 1897. 262-266.
- . *Osetinskiye etyudı.* Cilt 3. Moskva, 1887.
- . *Osetinskiye etyudı.* Cilt 2. Moskva, 1882 .
- Nevruz, Yılmaz. *Umumi Kafkas Tarihi'ne Giriş. Başlangıçtan Moğol İstilasına Kadar.* Cilt 1. İstanbul, 2013.
- . *Umumi Kafkas Tarihi'ne Giriş. Moğol İstilasından Rus İstilasına, Rus İstilasından İmamlar Hareketine Kadar.* Cilt 2. İstanbul: Sebil Yayınevi, 2016 .

- Noveşiye geografiçeskiye i istoriçeskiye izvestiya o Kavkaze, sobranniye i popolnenniye s S. Bronevkim.* 2 cilt. Moskva, 1823.
- Pallas, Pyotr Simon. *Nablyudeniya, sdelanniye vo vremya puteşestviya po yujnim namestniçestvam Russkogo gosudarstva v 1793-1794 godah.* Dü. N.K. Tkaçeva. Moskva: Nauka, 1999.
- Papşu, Murat. Osetya ve Osetler. *Atlas* 186 (2008).
- Pfaf, V.B. «Materialı dlya drevney istorii osetin.» *Sbornik svedeniy o kavkazskih gortsah.* Cilt 4. Tiflis, 1870.
- . «Materialı dlya istorii osetin.» *Sbornik svedeniy o kavkazskih gortsah.* Cilt 5. Tiflis, 1871.
- Potto, V.A. *Kavkazskaya voyna v otdelnih oçerkah, epizodah, legendah i biografiyah.* 5 cilt. 1887-1889.
- . *Utverjdeniye russkogo vladıçestva na Kavkaze.* 5 cilt. Tiflis, 1901, 1902, 1906, 1908.
- Roşin, Mihail. "Musulmane Severnoy Osetii", *Nauçnoye Obşestvo Kavkazovedov.* 10 Nisan 2012. <http://www.kavkazoved.info/news/2012/04/10/musulmane-severnoy-osetii.html>. 26 Ağustos 2019.
- Russkiy Biografiçeskiy Slovar.* Cilt II. 1900.
- Saltık, Turabi. *Tarihsel Mücadele Sürecinde Adıgeler, Abhazlar, Alanlar (Osetinler), Çeçenler.* İstanbul : Berfin Yayınları, 2000.
- Sarıkaya, Gül ve Çoban, Fatma. «İnguş-Oset Çatışmasının Tarihinde Rusya'nın Rolü.» *V. Karadeniz Uluslararası Sempozyumu: Tarihi ve Güncel Siyasal Konular, Görüşler ve Öneriler.* Giresun: EkoAvrasya, 2012. 393-415.
- Saydam, Abdullah. «Osetler.» *Türkiye Diyanet Vakfı İslam Ansiklopedisi.* Cilt 33. Ankara: TDV, 2007. 437-438.
- Sinanov, B.A. *Vzaimootnoşeniya sovetskoy vlasti i pravoslavnogo duhovenstva Severnoy Osetii (1917-1943 gg.), Sbornik dokumentov.* Vladikavkaz: SOİGSİ, 2014.
- Sotavov, N.A. *Severniy Kavkaz v russko-iranskikh i russko-turetskiikh otnoşeniyah v XVIII v.* Moskva : Nauka, 1991.
- Şifner, A. *Osetinskiye teksti, sobranniye Dan. Çonkadze i Vas. Tsorayevim.* Peterburg, 1868.
- Şögren, A.M. *Osetinskaya gramatika s kratkim slovarem osetinsko-rossiyskim i rossiysko-osetinskim.* Peterburg, 1844.
- . *Osetinskiye issledovaniya.* Per. Kambolov T.T. Vladikavkaz: SOGU, 1998.
- Tavkul, Ufuk. «Etnik Çatışmaların Gölgesinde Kafkasya.» İstanbul: Ötüken, 2002.

- Tekuşev, İslam. "Artur Tsitsuyev ob etnopolitiçeskoj i religioznoj situatsii v Severnoy Osetii", *Caucasus Times*. 12 Mart 2018. <https://caucasustimes.com/ru/artur-cuciev-ob-jetnopoliticheskoj-i-religioznoj-situacii-v-severnoj-osetii/>. 26 Ağustos 2019.
- Tişkov, V.A. ve Filippova E.T., *Eski Sovyet Ülkelerinde Etnik İlişkiler ve Sorunlar (Kuzey Kafkasya)*. Ankara: ASAM, 2000.
- Tshovrebov, Z.P. *Razvitiye obşestvenno i politiçeskoj i filosofskoy misli v Osetii (Vtoraya polovina XIX – naçalo XX Veka)*. Moskva: Nauka, 1977.
- Tshovrebova, Z.D. *Osetini v Yujnoy Osetii i Gruzii v XIX-XX vv.* Tshinval: İriston, 2007.
- . *Toponomiya Yujnoy Osetii v pismennih istoçnikah*. Tbilisi: Metsniyereba, 1979.
- Tsoriyeva, İ.T. *Kultura Severnoy Osetii vo vtoroy polovine 1940-h – pervoy polovine 1980-h gg. (Obrazovaniye, Nauka, Literatura i İskusstvo)*. Vladikavkaz: SOİGSİ, 2014.
- Tsutsiyev, A.A. *Atlas etnopolitiçeskoj istorii Kavkaza (1774-2004)*. Moskva: Yevropa, 2006.
- . *Osetino-inguşkiy konflikt (1992-...): Ego predistoriya i faktori razvitiya. İstoriko-sotsiologičeskiy oçerk*. Moskva: Rossiyskaya Politiçeskaya Entsiklopediya, 1998.
- Volkova, N.G. *Etniçeskiy sostav naseleniya Severnogo Kavkaza v XVIII – naçale XX veka*. Moskva: Nauka, 1974.
- Vvedenskiy B.A. «Osetinskaya Komissiya.». *Boşaya Sovetskaya Entsiklopediya*. Cilt 31. 1955. 278.
- . «Osetinskaya literatura; Osetinskiy yazık; Osetini; Osetiya.» *Boşaya Sovetskaya Entsiklopediya*,. Cilt 31. 1955. 278-280.
- Wagner, Moritz. *Kafkas-Rus Savaşında Çerkesler, Çeçenler, Kazaklar ve Gürcüler (1843)*. İstanbul : Kayıhan Yayınları, 1999.
- Wakizaka, Keisuke. «Gürcistan Osetlerinde Kimlik: Lagodekhi ve Kaspi Örneği.» *Vakanüvis Uluslararası Tarih Araştırmaları Dergisi* 2 (2017): 636-658.
- Yapıcı, Merve İrem. «Kafkasya'nın Sorunlu Bölgesi: Güney Osetya.» *OAKA* 2.3 (2007): 71-104.